

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Prírodovedecká fakulta

**Analýza vybraných indikátorov chudoby
v Európskej únii a na Slovensku**

2010

Petra Božiková

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Prírodovedecká fakulta

Katedra humánnej geografie a demogeografie

**Analýza vybraných indikátorov chudoby
v Európskej únii a na Slovensku**

Bakalárska práca

Petra BOŽIKOVÁ

Študijný odbor 4.1.35 Geografia

Vedúca bakalárskej práce: Mgr. Alena Rochovská, PhD.

BRATISLAVA 2010

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som predloženú bakalársku prácu spracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Bratislave, 11.05.2010

podpis autora práce

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať všetkým, ktorí mi akýmkoľvek spôsobom pomohli pri spracovaní tejto bakalárskej práce. Moje poďakovanie patrí najmä vedúcej práce, Mgr. Alene Rochovskej, PhD., za odborné vedenie pri vypracovávaní práce, cenné rady a pripomienky a taktiež poskytnutie študijnej literatúry. Ďakujem aj ostatným pracovníkom Katedry Humánnej geografie a demogeografie PriF UK za trpezlivosť a pochopenie.

V neposlednom rade ďakujem mojej rodine a priateľom, bez ich trpezlivosti, povzbudení a podpory by som to nezvládla.

ABSTRAKT

BOŽIKOVÁ, Petra: Analýza vybraných indikátorov chudoby v Európskej únii a na Slovensku

Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie a demogeografie

Školiteľ: Mgr. Alena Rochovská, PhD., stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár

Bratislava: PRIFUK, 2010, 56 strán, 78 972 znakov, 11 príloh

V poslednej dobe čoraz viac prichádzame do styku s pojmom chudoba.

Môžeme k nemu pristupovať z rôznych uhľov pohľadu, či už je to chudoba ako stav pozorovateľnej nevýhody, subjektívny pocit chudoby, alebo ako sociálna exklúzia a teda vylúčenie chudobných zo spoločnosti.

Nie je to jav, ktorý sa týka len našej krajiny, ide o celospoločenský fenomén, ktorý ohrozuje všetky krajiny. Niektorí by si mysleli, že sa týka len ekonomicky menej vyspelých krajín a teda hlavne rozvojových krajín, opak je však pravdou, chudoba v rôznych svojich podobách postihuje aj tie najrozvinutejšie a ekonomicky najvyspelejšie krajiny. Je zároveň príčinou ďalších globálnych problémov ako napríklad podvýživa, infekčné choroby, negramotnosť a mnohé ďalšie.

V Európe takmer 80 miliónov ľudí žije pod prahom chudoby, čo je neprípustný stav, ktorý je v rozpore s princípmi Európskej únie, ktorá deklaruje právo na dôstojný život a sociálnu spravodlivosť.

Európska komisia a iné svetové organizácie sa snažia riešiť túto situáciu a preto je napríklad rok 2010 vyhlásený za Európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu.

Vo svojej práci sa budem snažiť na základe zvolených indikátorov merania chudoby a sociálneho vylúčenia porovnať Slovensko so zvyšnými členskými krajinami Európskej únie.

Kľúčové slová: chudoba, Laekenské indikátory, Eurostat, Európska únia, Slovensko

ABSTRACT

BOŽIKOVÁ, Petra: Analysis of specified poverty indicators in the European Union and Slovakia

Comenius University in Bratislava, Faculty of Natural Sciences, Department of Human Geography and Demogeography

Supervisor: Mgr. Alena Rochovská, PhD., Professional qualification degree: Bachelor

Bratislava: PRIFUK, 2010, Number of pages 56, Number of signs 78 972, Number of appendix 11

Nowadays the notion „poverty“ is more than common in our society.

We can approach this problem from the different points of view. Either it is poverty as an observable disadvantage or a subjective feeling, or even social exclusion. That means the poor are excluded out of the society.

This phenomenon does not refer only to our country. It is a general social phenomenon and it threatens all the countries. One could think only less developed or developing countries are involved, but the opposite is true. Poverty in its different forms inflicts also the most developed and economically most advanced countries. At the same time it is the cause of other global problems, such as malnutrition, infectious diseases, illiteracy and many others.

There are almost 80 milion people in Europe who live under the threshold of poverty. This condition is inadmissible and it is in a contradiction with the European Union principles, which declare the right for dignified life and social justice.

The European commission and other world organizations are trying to solve this situation. Therefore, for instance, is 2010 entitled as The European year of battle against poverty and social exclusion.

In my study I compare Slovakia with the rest of the European Union countries according to the selected indicators of poverty and social exclusion measurements.

Key words: poverty, Laeken indicators, Eurostat, The European Union, Slovakia

OBSAH

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV.....	7
ÚVOD.....	8
1. CIEĽ A METODIKA PRÁCE A ZHODNOTENIE LITERATÚRY	10
2. TEORETICKÉ INTERPRETÁCIE CHUDOBY	13
2.1. CHUDOBA V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY.....	15
2.2. VÝCHODISKÁ URČOVANIA CHUDOBY NA SLOVENSKU.....	16
2.3. ASIMILÁCIA POJMU CHUDOBA	17
2.4. RÔZNE PRÍSTUPY K CHUDOBĚ.....	19
2.5. SOCIÁLNE VYLÚČENIE.....	21
2.5.1. Sociálne vylúčenie v podmienkach SR.....	21
3. MERANIE CHUDOBY	23
3.1. POČIATKY MERANIA CHUDOBY	23
3.2. RÔZNE SPÔSOBY MERANIA CHUDOBY.....	23
3.3. ZDROJE ÚDAJOV	27
4. INDIKÁTORY CHUDOBY A SOCIÁLNEHO VYLÚČENIA	28
4.1. LAEKENSKÉ INDIKÁTORY	30
4.2. METODIKA VÝPOČTU	34
4.3. ZÁSADY PRI TVORBE INDIKÁTOROV	36
5. ANALÝZA VYBRANÝCH INDIKÁTOROV	39
5.1. MIERA DLHODOBEJ NEZAMESTNANOSTI (LONG TERM UNEMPLOYMENT RATE).....	40
5.2. RIZIKO CHUDOBY PRACUJÚCICH (IN WORK POVERTY RISK).....	44
5.3. OSOBY S NÍZKOU ÚROVŇOU VZDELANIA (PERSON WITH LOW EDUCATIONAL ATTAINMENT).....	46
ZÁVER.....	49
ZOZNAM LITERATÚRY	51
ZOZNAM PRÍLOH.....	53
PRÍLOHY	54

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Tabuľka č. 1 - Laekenské indikátory	34
Tabuľka č. 2 - Porovnanie miery rizika chudoby v % vyjadrení	35
Graf č. 1 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009	41
Graf č. 2 - Riziko chudoby pracujúcich v Európskej únii za rok 2008	45
Graf č. 3 - Osoby s nízkou úrovňou vzdelania - krajiny Európskej únie za rok 2008	47
Mapa č. 1 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009	42
Mapa č. 2 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009 - muži	43
Mapa č. 3 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009 - ženy	43
Mapa č. 4 - Riziko chudoby pracujúcich v Európskej únii za rok 2008	46
Mapa č. 5 - Osoby s nízkou úrovňou vzdelania - krajiny Európskej únie za rok 2008	48

ÚVOD

Jedným z najrozšírenejších spoločenských problémov sveta, postihujúci prevažnú časť populácie je chudoba. Chudoba je jedným z najzávažnejších, ak nie vôbec najzávažnejším globálnym problémom. Tým, že jej výskyt je tak prirodzený, sa zdá, že tento problém je ťažko riešiteľný.

V posledných desaťročiach zaznamenal svet nebývalý hospodársky rozvoj, ale tvorba bohatstva a prosperity prebiehala nerovnomerne. Vzniknutá ekonomická nerovnováha v súčasnosti významne prispieva k zhoršovaniu sociálnych problémov a k vzniku politickej nestability prakticky vo všetkých častiach sveta. Osobitnou kapitolou je Afrika, kde väčšina obyvateľstva žije pod hranicou chudoby, čo je v niektorých oblastiach menej ako 1 USD na deň. Tento problém však neobchádza ani Áziu a Južnú Ameriku. Chudoba však nie je len problémom rozvojových krajín. Dokonca aj najvyspelejšie krajiny sveta ako napr. USA je v tejto oblasti na nebezpečne vysokom mieste. Je to z toho dôvodu, že je lákadlom ľudí z chudobných krajín, no pohľad občanov USA ako aj iných vyspelých štátov (Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia) na imigrantov je nie ako na rovnocenných ľudí, ale ako na menejcenných ako sú oni.

Výskyt chudoby v silných a vyspelých ekonomikách môže byť signálom zlyhanie riadenia a vládnutia v spoločnosti. Preto sa mnohí snažia tento problém pomenovať a nájsť vysvetlenie, riešenie tohto problému, alebo aspoň nástroje na jeho predchádzanie. V súčasnosti sa stále viac ľudí a hlavne akademických pracovníkov venuje tomuto problému, ktorý podnecuje vznik ďalších globálnych problémov. Vychádzajú diela, ktoré sa zaoberajú chudobou, medzinárodné organizácie vydávajú publikácie a snažia sa šíriť osvetu, aby sa tento jav dostával do širokého povedomia ľudí.

Ako je vidieť chudoba tvorí súčasť každej spoločnosti, no nikde nie je presne definovaná. Pozoruhodné je, že ani oficiálne štatistiky nevykazujú reálne počty chudobných.

Chudoba môže mať rôzne podoby a chudobným sa môže stať každý z nás, závisí to od uhľa pohľadu, napríklad keď ide o chudobu ako depriváciu, teda stav pozorovateľnej nevýhody vo vzťahu ku komunite, ku ktorej jednotlivec prislúcha, alebo chudobu ako nespokojnosť, keď ide o subjektívny pocit jednotlivca, ktorý sám seba považuje za chudobného, a v neposlednom rade chudobu ako sociálnu exklúziu, kedy sú chudobní vylúčení zo spoločnosti kvôli limitovaným materiálnym, kultúrnym a sociálnym zdrojom.

Aj keď je tento problém celosvetový, treba ho riešiť predovšetkým na lokálnej úrovni. Slovenská republika sa ako členská krajina Európskej únie zaviazala podpisom tzv. Spoločného memoranda o sociálnej inklúzii plne zapojiť do všetkých procesov a metód spolupráce pri odstraňovaní chudoby.

1. CIEĽ A METODIKA PRÁCE A ZHODNOTENIE LITERATÚRY

Ako už zo samotného názvu práce vyplýva, budem sa snažiť porovnať indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia Slovenska s ostatnými členskými krajinami Európskej únie. Po stanovení tohto základného cieľa mojej práce, som zvolila nasledovnú metodiku práce. Ako prvá a najdôležitejšia úloha celého procesu bolo obstaranie odbornej literatúry a jej dôsledné preštudovanie. Po analýze vybraných diel nasledovalo spracovanie materiálov a výber teoretických poznatkov potrebných k preniknutiu do samotnej problematiky skúmania a merania chudoby.

Nakoľko chudobu je možné vyhodnocovať z rôznych uhľov pohľadu, bolo nutné oboznámiť sa s jednotlivými aspektmi merania a taktiež indikátormi, ktoré slúžia na porovnanie jednotlivých štátov z hľadiska dosiahnutých výsledkov pri meraní pokroku dosahovania európskeho strategického cieľa.

Následne som si vybrala 3 indikátory:

- 2 monetárne
- 1 nemonetárny,

ku ktorým som potom získala štatistické údaje zo stránky Eurostatu, ktorá ponúka na výber rôzne štatistické údaje, pre členské, ale aj nečlenské krajiny Európskej únie.

Z týchto údajov som zostavila tabuľku, ktorú som preniesla do grafu, aby bol na prvý pohľad zreteľný rozdiel medzi porovnávanými krajinami. Tieto výsledky a zistenia som následne analyzovala a interpretovala.

Pre lepšie vizuálne zobrazenie a znázornenie rozdielov som na základe jednotlivých indikátorov chudoby a sociálneho vylúčenia určila rozpätia intervalov a následne vytvorila mapy členských štátov Európskej únie. Na základe toho sa jednoznačne „vyfarbili“ jednotlivé krajiny a už na prvý pohľad je medzi nimi veľmi dobre, a ľahko viditeľný rozdiel.

Pri získavaní údajov som natrafila na mnohé problémy, z ktorých najzásadnejšie boli rozdielne údaje, rôzne zdroje dát, rôzne roky zdrojových dát a v neposlednom rade kvalita dát.

Chudoba je jav, ktorý sa začal hlbšie skúmať iba nedávno. Napriek tomu je možné nájsť množstvo literatúry, ktorá sa chudobou zaoberá či už komplexne, alebo iba určitou časťou, respektíve aspektom chudoby.

Pri spracovávaní práce som vychádzala z odbornej literatúry, ktorú som rozdelila do nasledovných kategórií:

- 1. Knižné publikácie** – Kusá, Z., Džambazovič, R., (2006): Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe, Gerbery, D. a kolektív (2007): Kniha o chudobe – Spoločenské súvislosti a verejné politiky 2007, a mnohé ďalšie.
- 2. Zborníky** – Šebová, M., (2004): Otázky merania chudoby,
- 3. Analytické štúdie** – Džambazovič, R., a kolektív (2008): Analytická štúdia: Vytvorenie národných indikátorov v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia a návrh spôsobu zabezpečenia ich pravidelného monitorovania, Bratislava, 2008.
- 4. Odborné časopisy** – časopis Geografia
- 5. Sociálna štatistika** – Slovenská štatistika a demografia, stránky Eurostatu.

Na Slovensku sa problematike chudoby venujú najmä nasledovní autori, ktorých práce som preštudovala, aby som sa hlbšie oboznámila s problematikou tohto negatívneho spoločenského javu:

- Džambazovič, R., - svoju tvorbu sústreďí hlavne na sociálne nerovnosti (chudobu), procesy sociálnej exklúzie – inklúzie, sociológiu rodiny a marginalizované skupiny.
- Michálek, A. – zameriava sa na rôzne formy a prejavy nerovnosti ako napríklad príjmová, mzdová, sociálna, ďalej na chudobu, sociálnu patológiu, kriminalitu, ľudský rozvoj, dĺžku a kvalitu života, regionálne disparity, problémové a marginálne regióny a ďalšie.
- Kusá, Z. – je spoluautorkou monografie Politická zmena v spoločenskej rozprave, Veda Bratislava (1997), editorka viacerých zborníkov a autorka štúdií publikovaných najmä v časopise Sociológia a v domácich a zahraničných zborníkoch.
- Rochovská, A. – spolupracuje s uvedenými autormi pri riešení jednotlivých projektov, zameriava sa na chudobu, sociálnu exklúziu a nerovnosti, rodové nerovnosti v spoločnosti, na sociálnu a ekonomickú situáciu v slovenských regiónoch, mestách a komunitách a kvalitatívny výskum v geografii
- Gerbery, D.,
- Lesay, I.,

Ďalším významným zahraničným autorom zaoberajúcim sa týmto celospoločenským fenoménom je:

- prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., ktorý pôsobí na Fakulte sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne.

Spomenutí autori problémy, procesy a fenomény chudoby študujú hlavne z aspektu ich teritoriálneho rozmiestnenia, podmienenosti a priestorových súvislostí.

Pozornosť venujú takisto aj reformám, a to najmä ich sociálnym, demografickým a ekonomickým dôsledkom a diferencovaným prejavom v regiónoch.

Zaoberajú sa tiež vplyvom a dosahom reforiem na sociálnu situáciu a demografické správanie obyvateľstva, ich životnú úroveň a pod.

Nenahradiťným zdrojom informácií pre mňa bola stránka Eurostatu, kde som získavala aktuálne štatistické údaje podľa skúmaných, vybraných indikátorov chudoby a sociálneho vylúčenia, za jednotlivé členské krajiny Európskej únie a najmä za Slovensko.

2. TEORETICKÉ INTERPRETÁCIE CHUDOBY

Jedným z najrozšírenejších celospoločenských problémov sveta je chudoba. Anglické slovo chudoba (*poverty*) je odvodené od starého francúzskeho slova *povery*, ktoré má svoj pôvod v latinskom slove *paupertas* (chudoba, potreba, pokora). Kmeň slova tvorí *Pau-* odvodené z Preto-Indo-európskeho koreňa.

Vnímanie chudoby ako spoločenského problému je známe už z čias staroveku. Kým faraón v starovekom Egypte bol stelesnením Boha a vlastnil všetko, otroci naopak nevlastnili ani svoj vlastný život. Obsah pojmu chudoba sa však mení ako v čase, tak i v priestore. Začiatkom 19. storočia, bola chudoba spájaná s nedostatkom zdrojov na základnú obživu a teda fyzickým prežitím, pokračujúci rozvoj spoločnosti chápe chudobu aj ako kultúrno-sociálny koncept, zahŕňajúci čoraz širšie spektrum životných podmienok. Chudoba je v tomto prípade neakceptovateľným stavom. V celej histórii chudoby vidíme potrebu prispôsobenia sa spôsobu života danej krajiny, to znamená zabezpečenia minimálneho príjmu nutného k adekvátnemu životnému štandardu. V tomto prípade pojem chudoba nadobúda priestorový aspekt.

Chudoba je spoločenský fenomén, definovanie ktorého v značnej miere závisí od spoločensko-historických podmienok (Filipová a Valná 1995).

Organizácia spojených národov (OSN), sa pokúsila definovať chudobu roku 1995 v Kodani. Podľa OSN je chudobný ten človek, ktorý trpí hladom a podvýživou, nemá prístup k pitnej vode, hygienickým zariadeniam ani k zdravotnej starostlivosti, má obmedzený alebo nijaký prístup k vzdelaniu a informáciám. Okrem toho býva v neadekvátnych podmienkach, navyše v nezdravom životnom prostredí a v rámci jeho sociálnej skupiny rastie úmrtnosť.

(Lesay, 2007) V septembri 2000, päť rokov po pokuse definovať chudobu, sa konalo stretnutie pod názvom Samit tisícročia, kde bola vedúcimi predstaviteľmi zúčastnených krajín prijatá tzv. Miléniová deklarácia. V nej sa aktéri summitu zaviazali dosiahnuť do roku 2015 tieto ciele (uvádzam iba niektoré):

- Znížiť podiel ľudí s príjmom nižším ako 1 dolár na deň na polovicu (v roku 2007 bol tento počet 1,2 mld. ľudí)
- Znížiť podiel ľudí trpiacich hladom na polovicu
- Dosiahnuť rovnosť medzi mužmi a ženami v prístupe ku vzdelaniu a k práci
- Dosiahnuť do roku 2020 výrazné zlepšenie životných podmienok v chudobných predmestiach veľkomiest

To, že chudoba je jedným z najzávažnejších, ak nie vôbec najzávažnejším globálnym problémom, potvrdilo ďalšie stretnutie predstaviteľov Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky. Stretnutie sa konalo 25.-29. septembra 2008 v Prahe. Medzi hlavné témy zasadania bola zaradená i problematika chudoby, ktorá spolu s nezamestnanosťou bola jedným z najdiskutovanejších problémov. (Michálek, 2008)

Na Slovensku sa na definovanie pojmu chudoba používajú skôr synonymá ako:

- sociálne slabí obyvatelia,
- nízkopríjmové domácnosti
- hmotná núdza.

Pojem ktorý má legislatívne vymedzenie a je vlastne označením pre chudobu je posledná z uvedených, hmotná núdza a spolu s ňou sa v úzkom kontexte spomínajú životné minimum a minimálna mzda.

Mareš (1994) tvrdí, že: „Byť chudobný znamená mať inferiorny, nežiadúci status, ocitnúť sa v nežiadúcej životnej situácii. Môže to znamenať nielen možnosť uspokojiť iba minimálny rozsah potrieb, ale mať i nižšie aspirácie a očakávania, čo sa týka rozsahu týchto potrieb“.

Ako uvádza vo svojej práci P. Gajdoš (2002) „najčastejšie býva chudoba definovaná ako nedostatok peňazí alebo materiálnych zdrojov, životných prostriedkov jednotlivca alebo skupiny, ..., ide o stav, kedy nedostatok hmotných prostriedkov obmedzuje možnosť spotreby a nedostatok financií neumožňuje zabezpečiť dôležité, resp. základné životné potreby na priemernej úrovni.“

Ďalším z autorov, ktorý sa venuje definovaniu chudoby je A. Michálek (2006). Podľa neho je výrazný rozdiel medzi chudobou v menej rozvinutých krajinách (krajiný bývalého tretieho sveta alebo rozvojové krajiny), chudobou v transformujúcich sa postkomunistických krajinách Európy a chudobou v hospodársky vyspelých krajinách. Kým obsahom chudoby v menej rozvinutých krajinách je v určitom slova zmysle doslova boj o prežitie (v dôsledku nedostatku potravy, ošatenia a bývania), v hospodársky vyspelých krajinách je chudoba relatívnym pojmom, chudoba je tu určovaná vo vzťahu k určitému všeobecne akceptovanému štandardu života v danej spoločnosti, ktorý má pramálo spoločné s bojom o prežitie.

P. Gajdoš (2002) však upozorňuje na fakt, že chudoba, bez ohľadu na jej vymedzenie, je vážnym problémom aj hospodársky najvyspelejších krajín sveta. Tu sa človek môže stať chudobným bez vlastného pričinenia, pretože chudoba sa stala štrukturálnym javom. Poklesom významu určitých odvetví v hospodárskej štruktúre štátu sa časť populácie môže stať chudobnou bez ohľadu na tom, či sa o to pričíní alebo nie.

S rastom vzdelanosti rastie uvedomenie si vlastného stavu. V prípade zistenia veľkého nepomeru vzniká nespokojnosť. Je treba zaoberať sa vytvorením rovnovážnej spoločnosti, kde by neexistovali ani extrémne bohatí ani chudobní.

2.1. Chudoba v podmienkach Slovenskej republiky

Fenomén chudoby, ako výsledok sociálnej diferenciacie obyvateľstva na Slovensku je vnímaný celým národom od zániku Veľkomoravskej ríše až do súčasnosti.

Najprv to bol Uhorský štát, neskôr Rakúsko-Uhorsko. Avšak situácia sa nezmenila ani so vznikom Československa, kedy bolo Slovensko ochudobňované Českom. V období Slovenského štátu vláda pracovala v prospech nacistického Nemecka a ani po zjednotení Československa a nastolení socializmu nenastal stav, kedy by bola odstránená chudoba. V tom čase sa totiž na okraj spoločnosti dostali politickí nepriatelia.

K zmene neprišlo ani po revolúcií v roku 1989, naopak došlo k vyhroteniu. Po revolúcií sa tento problém zviditeľnil, nakoľko pred rokom 1989 bol problém chudoby, bezdomovectva a neporiadku v spoločnosti zakrývaný potrebami a nariadeniami vtedajšieho režimu. Na druhej strane, hospodárske zaostávanie socializmu znamenalo znižovanie celkovej životnej úrovne populácie a niektorých skupín v takej miere, že bol dokonca realizovaný výskum *Skupiny obyvateľstva s obmedzenou možnosťou spotreby*, pričom išlo v podstate o chudobných.

Na potvrdenie názoru, že chudoba je vnímaná rôzne, predkladám názor J. Lukačka (2003), podľa ktorého sa sociálna diferenciacia u nás začala s rozvojom stredovekej spoločnosti. Vedľa málo početnej vrstvy zámožných ľudí žila v stredoveku oveľa početnejšia skupina ľudí, ktorí si zabezpečovali prostriedky na každodenné živobytie ťažkou prácou. V dôsledku mimoriadnych udalostí, akými boli v tom čase početné vojny alebo prírodné pohromy, strácala táto skupina ľudí možnosti zarábať si na živobytie. Z týchto ľudí sa stávali tuláci a žobráci, vznikala sociálna vrstva na najnižšom stupni, chudoba.

Podľa vyššie spomínaného autora na vidieku sa sociálna diferenciacia prehlbovala pomalšie, pretože šľachtici alebo bohatší sedliaci dokázali zamestnať bezzemkov a tak im poskytnúť najnutnejšie prostriedky na obživu. Sociálna stratifikácia v mestách postupovala oveľa rýchlejšim tempom. Popri vedúcej vrstve sa tu vytvorila široká remeselnícka stredná vrstva a aj mestská chudoba. (J. Lukačka, 2003).

Chápanie chudoby sa historicky menilo. Spočiatku sa za chudobného pokladal ten, kto žil zreteľne v zlých životných podmienkach a mal problémy s fyzickým prežitím.

V súčasnosti prevláda v európskych krajinách širšie vymedzenie chudoby podľa Rady Európy (RE) z decembra 1984, podľa ktorého "chudoba označuje osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje (materiálne, kultúrne a sociálne) sú natoľko limitované, že ich vylučujú z minimálne akceptovaného životného štýlu štátov, v ktorých žijú".

2.2. Východiská určovania chudoby na Slovensku

V roku 1995 priniesol najreprezentatívnejší výskum chudoby v rámci Projektu chudoby na Slovensku zaujímavú konceptualizáciu chudoby. Tento realizovala Slovenská republika v spolupráci s francúzskym INSEE pod názvom "Sociálna situácia domácností v SR". V tomto výskume sa rozlišovali tri východiská určovania chudoby a tým aj ich podôb:

- **Prvý prístup** - chudoba monetárna / finančná, ktorá sa používa aj v zahraničných výskumoch a ako bolo uvedené, jej hranica je zvyčajne daná 50% priemerného príjmu danej krajiny, kým vo výskume bolo použitých 60%, z dôvodu nízkej príjmovej diferenciácie slovenskej populácie. Z hľadiska tohto prístupu bolo na Slovensku 12,1% domácností monetárne chudobných.
- **Druhý prístup** vychádzal zo životných podmienok domácností, ktoré boli vymedzené prostredníctvom podmienok bývania, stravovania, funkčných predmetov domácností (televízor, práčka, chladnička, atď.). Na základe tohto prístupu, t.j. chudobní z hľadiska životných podmienok, predstavujú 13,4% domácností.
- **Tretí prístup** bol subjektívny, z hľadiska samotných chudobných, ktorých reprezentovali nízkopríjmové domácnosti. Na základe tohto prístupu, je chudobných na Slovensku 7,7% domácností, t.j. tieto domácnosti sa subjektívne identifikujú ako chudobní. (*Sociálna situácia...*, 1995)

Ťažiskom uvedeného výskumu bolo práve zisťovanie subjektívnych názorov nízkopríjmových domácností na svoju situáciu. Možno povedať, že práve tomuto prístupu k chudobným sa v zahraničí venuje zvýšená pozornosť, t.j. tým, ktorí majú skúsenosť s chudobou.

Ako upozorňujú viacerí autori, na jednej strane je chudoba určovaná zvonka, štatistickými metódami, expertízou, štátnou autoritou a na strane druhej sa vyjadrenie o vlastnej chudobe prenecháva ľuďom samotným, aby si sami určili, či ich príjem nepokrýva základné potreby, prípadne, či sa chudobnými cítia alebo nie. (Národná správa o ľudskom rozvoji Slovenská republika 2000)

Vzhľadom na fakt, že Slovensko je od 1.5.2004 členom EU sa u nás chudoba meria podľa štandardov prijatých Európskou radou. Tie pokrývajú viacero oblastí života ako napríklad:

- príjem – prvoradé kritérium
- úroveň vzdelania,
- zdravotný stav
- nezamestnanosť, ...

2.3. Asimilácia pojmu chudoba

Samotný výraz chudoba nebol na Slovensku dlho legitímne ukotvený. Prvá oficiálna definícia chudoby sa objavila v Národnom akčnom pláne sociálnej inklúzie 2004-2006: Ľudia žijú v chudobe, ak ich príjem a iné zdroje sú natoľko nedostatočné, že im neumožňujú dosiahnuť takú životnú úroveň, ktorá je akceptovateľná v spoločnosti, v ktorej žijú.

Za synonymá chudobného obyvateľstva sa na Slovensku považovali:

- sociálne slabí obyvatelia,
- nízkopríjmové domácnosti
- ľudia žijúci v hmotnej núdzi.

V oficiálnych materiáloch a štatistikách sa využívalo označenie “ľudia v hmotnej núdzi či sociálnej odkázanosti”. Aj z toho je evidentné, ako poznamenáva Radičová (2001), že chudoba sa u nás ešte aj v súčasnosti vzťahuje v prvom rade k nedostatku finančných a materiálnych zdrojov nedosahujúcich zákonom stanovené životné minimum.

Chudoba predstavuje vylúčenie z prístupu k tovarom a službám a je spojená s nedostatkom alebo nerovnováhou materiálnych zdrojov (materiálnej istoty a bezpečnosti). Sociálne vylúčenie je na druhej strane samo osebe oveľa širším vymedzením ako samotná chudoba, pretože nezahŕňa len záležitosti materiálnych zdrojov. Sociálne vylúčenie neznamená len neschopnosť byť časťou konzumnej spoločnosti, ale aj nedostatočnosť, nerovnosť a v konečnom dôsledku úplnú absenciu participácie na sociálnom, ekonomickom, politickom a kultúrnom živote (Radičová, 2001).

Práve hmotnú núdzu môžeme považovať za akúsi úradne rešpektovanú definíciu chudoby. Je to stav, keď príjem občana nedosahuje životné minimum, čo sa považuje za spoločensky uznávanú hranicu minimálnych príjmov fyzickej osoby, pod ktorou nastáva stav hmotnej núdze. Toto vymedzenie je príliš úzke a nepostačuje na zastrešenie všetkých dimenzií chudoby. Oficiálne existuje chudoba len ako stav nedostatočného príjmu. Súčasťou

slovenskej legislatívy je aj sociálna núdza, ktorá je vyjadrením skôr sociálnej exklúzie z rôznych dôvodov (vek, zdravotný stav, sociálna neprispôobilosť či strata zamestnania) a jej dôsledkov.

NAP/Inklúzia však hovorí aj o mnohonásobnom znevýhodnení ako o dôsledku chudoby, ktoré sa prejavuje v nedostatočnom príjme, nevyhovujúcom bývaní, nedostatočnej zdravotnej starostlivosti v prekážkach v prístupe ku celoživotnému vzdelávaniu a kultúre. Ľudia žijúci v chudobe sú podľa tohto dokumentu často marginalizovaní a vylúčení z účasti na aktivitách (ekonomických, sociálnych a kultúrnych), ktoré sú bežné pre ostatných ľudí a ich prístup k základným právam môže byť obmedzený. (NAP/Inklúzia, s.57)

Správa Svetovej banky *Slovenská republika: štúdia o životnej úrovni, zamestnanosti a trhu práce* (2001, s.3) veľmi jasne zhŕňa nedostatky pri monitorovaní stavu chudoby v našich podmienkach a poukazuje na možnosti vytvorenia systematickej stratégie. Slovenská republika podľa citovanej správy nemala explicitne stanovenú stratégiu na monitoring a meranie chudoby. Neexistovala oficiálna hranica chudoby, ani agentúra poverená pravidelným analyzovaním vývoja chudoby. Oficiálne stanovená úroveň životného minima nebola využiteľná z hľadiska medzinárodnej komparácie rozsahu chudoby. Úroveň životného minima je dôležitá z politickej perspektívy, nakoľko odráža vládnu implicitnú definíciu chudoby.

Ďalšia vec, ktorá v Slovenskej republike absentuje, je aj pravidelný a národne reprezentatívny prieskum účtov domácností, ktorý by poskytoval informácie o príjmoch i výdavkoch domácností a zachytával by kritické skupiny obyvateľstva.

Ostatné existujúce zdroje údajov, ktoré sú vhodné na štúdium chudoby, majú taktiež špecifické nevýhody. V Mikrocenze je podhodnotená váha rómskeho obyvateľstva v osadách a ďalších domácností, ktoré sú najviac vystavené riziku chudoby. Navyše, Mikrocenzus pokrýva len oblasť príjmov a nie výdavkov, a po roku 1989 prebehol len trikrát (v rokoch 1992, 1996, 2003). Bolo by vhodné zvážiť skrátenie intervalu medzi jednotlivými zbermi údajov alebo aspoň dodržať určitú periodicitu a vybranú domácnosť ponechať v súbore dlhšie. V zahraničí je bežná prax, že podobné štatistické zisťovanie prebieha každoročne a vybrané domácnosti zostávajú v súbore päť rokov (Vaňo, 1995).

Niekoľko vládnych alebo vládou podporovaných organizácií (napr. Štatistický úrad, bývalý VÚPSVR) ako i neštátnych agentúr (napr. IVO, UNDP) pravidelne publikuje správy a analýzy, ktorých cieľom je zachytiť sociálno-ekonomické podmienky obyvateľstva v našej krajine. Mnohé z týchto štúdií sú založené na podrobnom prieskume a využívajú pokročilé

techniky merania chudoby. Napriek tomu, že existujú dostatočné kapacity, nikto sa nepokúsil zosystematizovať snahy monitorovania chudoby a sociálnych podmienok.

Podobná situácia panuje aj v sociologickom skúmaní sociálnej stratifikácie a sociálnej mobility slovenskej spoločnosti, ktorá by mohla tvoriť širší rámec pre pochopenie sociálnych nerovností a chudoby. Komplexný sociologický výskum spomínaných spoločenských javov sa však neuskutočnil (pre nedostatok finančných prostriedkov a pre nezáujem decíznych orgánov vyčleniť prostriedky na realizáciu takéhoto výskumu), čo je opäť v príkrom nesúlade so strategickým významom informácií a poznatkov tohto druhu pre politické a hospodárske riadenie spoločnosti a regulovanie procesu jej transformácie (Sopóci, Džambazovič, 2003).

V deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa všetky sociologické výskumy, venujúce sa problematike chudoby projektovali, financovali a realizovali v spolupráci slovenských a zahraničných sociológov a ich pracovísk. Aj napriek spomínaným skutočnostiam máme k dispozícii niekoľko zdrojov údajov, za pomoci ktorých získavame určitý obraz o profile a charakteristikách chudoby na Slovensku, ako i o jej možných príčinách a dôsledkoch.

2.4. Rôzne prístupy k chudobe

Pri teoretickom definovaní chudoby, sa najčastejšie používajú dva pojmy: chudoba absolútna a relatívna.

Absolútna chudoba – zabezpečuje podmienky nevyhnutné na život a popisuje sa v termínoch prežitia.

Relatívna chudoba – podľa profesora Peter Townsend z London School of Economics, hovorí, že jedincov, rodiny a skupiny v populácii možno považovať za chudobných, ak im chýbajú zdroje na zabezpečenie niektorých druhov stravy, životných podmienok a výtvarných, ktoré sú zvyčajné v spoločnostiach, do ktorých patria. Pri takomto prístupe sa teda berie do úvahy aj stupeň rozvoja spoločnosti a pomery, ktoré v nej prevládajú.

Permanentná chudoba v rozvojových krajinách, subsumovaná v posledných dvoch dekádach schudobnením časti populácie v industrializovaných krajinách, vyvoláva v globálnej mierke značnú skepsu. Existuje však výrazný rozdiel medzi chudobou v krajinách tretieho sveta, krajinách s vyspelou ekonomikou a transformujúcimi sa postkomunistickými krajinami. Kým obsahom chudoby v rozvojových krajinách je jej absolútny koncept (absolútna chudoba spojená s určitým fyziologickým prahom, pod ktorým nie sú naplnené základné potreby nevyhnuté na udržanie holej existencie, t.j. potrava, ošatenie, bývanie), vo vyspelých ekonomických krajinách je chudoba relatívnym konceptom, podľa ktorého je

chudoba (chudobní) určovaná vo vzťahu k všeobecne platným štandardom života v danej spoločnosti. V tomto zmysle byť chudobný znamená byť na dne spoločnosti z hľadiska príjmov, spotreby a s ňou viazaným blahobytom i z hľadiska spoločenskej prestíže, ale tiež z hľadiska možností rozvoja osobnosti v spoločenskom živote (Townsend 1979).

Význam sociálneho kontextu na tematizovanie chudoby zdôrazňuje definícia prijatá Európskou komisiou v roku 1984. Podľa nej za chudobných možno považovať osoby, rodiny a skupiny osôb, *ktorých zdroje (materiálne, kultúrne a sociálne) sú také obmedzené, že ich vylučujú z minimálne akceptovateľného spôsobu života členských štátov, v ktorých žijú.*

(Lesay, 2007)

Pojem chudoby nadväzuje na všeobecne rozšírené predstavy o ľudskej dôstojnosti, solidarite a spravodlivosti, ako aj o ochrane slabých. Sú známe tri základné prístupy k pojmu chudoba:

1. chudoba ako deprivácia
2. chudoba ako nespokojnosť
3. chudoba ako sociálna exklúzia

1. chudoba ako deprivácia – P. Townsend definuje depriváciu ako stav pozorovateľnej nevýhody vo vzťahu k lokálnej komunite, širšej spoločnosti, štátu, ku ktorej jednotlivec, domácnosť alebo iná skupina prináleží. Deprivácia vyplýva z nedostatku a je nechcená v situácii, keď si ľudia určité tovary a služby nemôžu dovoliť. Je daná nielen nedostatkom zdrojov priamo v domácnosti, ale i v komunite. Pri chápaní chudoby ako deprivácie sa nezohľadňuje všeobecná úroveň bohatstva v danej spoločnosti a všeobecne rastúca životná úroveň, Ide teda o tzv. absolútnu chudobu.

2. chudoba ako nespokojnosť je vnímaná v koncepcii subjektívnej chudoby, kde zdrojom informácií sú subjektívne pocity ľudí, ktorí sami seba považujú za chudobných. Prihliada sa na ich vlastný odhad potreby prostriedkov na živobytie a ich aspirácie. Chudobní sami seba vnímajú z iného uhla pohľadu, než ako na nich nazerá spoločnosť, indikátorom subjektívnej chudoby sa meria individuálny stupeň nespokojnosti s dosiahnutou úrovňou života. Táto nespokojnosť závisí od osobného vnímania toho, čo je nutné pre tzv. slušný život, pričom dochádza k rozdielu medzi uvádzaným subjektívnym minimom a deklaroványm čistým príjmom. Príčiny subjektívnej chudoby zahrňujú postihnutí do dvoch skupín: osobné príčiny a spoločenské príčiny.

- 3. chudoba ako sociálna exklúzia** je premietnutá v európskej definícii chudoby, ktorú prijali štáty Európskej únie ešte v roku 1985. Podľa nej pojem chudoba označuje osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje materiálne, kultúrne a sociálne sú natoľko limitované, že ich vylučujú z minimálne akceptovaného životného štýlu štátov, v ktorých žijú. Sociálna exklúzia je vlastne vylúčenie chudobných zo spoločnosti, z rozhodnutí o vzniku i akceptácii celospoločenských noriem. (Ľudmila Ivančíková – Štatistické meranie chudoby a nerovnosti, Štatistický úrad SR 3/2003)

2.5. Sociálne vylúčenie

Koncepcia sociálneho vylúčenia, ktorá si postupne nachádza miesto vo verejnej diskusii je podľa Mayes, Berghman a Salais (2001), koncepciou sociologickou a spoločenskovednou, neplatí to však vždy. Najmä v západných európskych krajinách bol pojem sociálneho vylúčenia veľmi často používaný žurnalistami a politikmi na opis určitého sociálneho javu a až neskôr bol z hľadiska sociológie vzťahovaný k určitým konceptuálnym referenčným rámcom. V každodennom živote bol využívaný bez jasnej predstavy o jeho obsahu a pravidlách využitia.

Sociálne vylúčenie sa na Slovensku veľmi často dáva do súvislosti so tzv. „sociálnym analfabetizmom“. O danom jave neexistuje súbor základných a všeobecne prijímaných poznatkov, absentujú platné a dohodnuté pravidlá diskurzu. Pravidlá by sa mohli dotýkať napríklad vymedzenia a obsahu sociálneho vylúčenia, vnímania jeho príčin, foriem a možností predchádzania sociálnemu vylúčeniu.

2.5.1. Sociálne vylúčenie v podmienkach SR

Nakoľko sociálne vylúčenie je v podmienkach Slovenska novou koncepciou, ktorá k nám prenikla už teoreticky prepracovaná (Ferge 2002 hovorí o ňom ako o „exportovanom“ koncepte), ide o koncept druhého rádu. Sociálne vylúčenie je importovaným konceptom, ktorého obsah a hranice spoznávame za pochodu. Na jednej strane sa teda u nás stretávame s konceptom chudoby, ktorého vnímanie bolo dlho oklieštené alebo dokonca ignorované, na strane druhej, koncept sociálneho vylúčenia preniká bez širšej odbornej diskusie do oficiálnych dokumentov a stratégií.

Tak ako v minulosti, tak aj v súčasnosti je na Slovensku za základný ukazovateľ chudoby považovaná výška dosiahnutého peňažného príjmu. Ostatné aspekty chudoby sa

Ľuďmi, zodpovednými za tvorbu sociálnej politiky nebrali do úvahy. „Nehmotné“ dimenzie chudoby, akými sú napríklad nedostatočný prístup ku kultúrnym, sociálnym či politickým zdrojom, prejavujúce sa v pocite zraniteľnosti vonkajšími udalosťami, v pocite bezmocnosti, psychickej záťaži, pocite hanby, môžu byť pritom rovnako príčinou chudoby a vylúčenia z akceptovaného životného štýlu krajiny ako nedostatok hmotných zdrojov. V týchto oblastiach chýba systematickosť zbierania údajov. Ešte stále sú uprednostňované nepriame, objektívne, jednofaktorové vymedzenia chudoby, z čoho vyplýva, že na Slovensku dominuje byrokratický diskurz chudoby.

Čiastočný podiel na zaostávaní Slovenska v tematizovaní týchto javov je výsledkom nemožnosti skúmať problematiku chudoby do roku 1989. Časové oneskorenie je v súčasnosti do určitej miery kompenzované nevyhnutnými krokmi vyplývajúcimi z členstva SR v EÚ.

Východoeurópske krajiny preskakujú dôležitú fázu formovania sociálnej politiky s „jasnými kontúrami“, zatiaľ čo vyspelejšie západné krajiny dospievajú k spoločným sociálno-politickým zásadám na základe vlastných skúseností. (Džambazovič, 2004). Hrozí preto riziko mechanického, zjednodušujúceho a byrokratického prijímania agendy, ktorá nie je produktom vlastnej reflexie a záujmu a ktorá sa vo vyspelých európskych krajinách v posledných desaťročiach stávala postupne súčasťou verejnej politiky (Sirovátka, 2004).

Výsledkom môže byť jednoduché vykazovanie, prípadné vylepšovanie predpísaných ukazovateľov, bez zváženia ich významu v národnom kontexte, prípadne významu iných dôležitých súvislostí v procesoch sociálneho vylúčenia. Podľa odborníkov podmienkou adekvátneho prístupu ku sociálnemu vylúčeniu a jeho transpozície do verejnej politiky je v prvom rade adekvátne hlboké porozumenie zložitej problematiky sociálnej exklúzie/inklúzie, pochopenie ich významu pre súčasnú spoločnosť a pochopenie príčin, mechanizmov a dôsledkov. Dôležitosť pri vysvetľovaní týchto skutočností má sociálny konsenzus.

3. MERANIE CHUDOBY

3.1. Počiatky merania chudoby

Chudoba a jej meranie v európskych krajinách má za sebou dlhú históriu. Už zo sedemdesiatych rokov sú známe výskumné projekty, ktoré boli realizované v rámci komunitných sociálnych akčných programov. V tom čase Európska komisia prijala niekoľko definícií chudoby. Išlo o snahu iniciovať politické riešenie chudoby, a taktiež rastúceho rizika sociálneho vylúčenia. Tým, že tradícia zisťovania miery chudoby nebola rovnako dôležitá vo všetkých členských krajinách, bolo nutné vytvoriť Spoločný rámec pre získanie porovnateľných údajov. Podľa definície komisie z polovice sedemdesiatych rokov boli za chudobných považovaní tí ľudia, ktorých disponibilný príjem je nižší než polovica priemerného ekvivalentného príjmu *per capita* v ich krajine. Podľa tohto prístupu bol počet chudobných v členských štátoch odhadnutý na 30 miliónov. Po pristúpení krajín z južnej Európy sa počet chudobných zvýšil na 38 miliónov. Neskôr miera chudoby meraná na hranici 50 % vzrástla na 58 miliónov, čo predstavovalo približne 15 % populácie. (Hantrais, 2000).

Ďalším výskumom realizovaným každoročne je skúmanie domácností a jednotlivcov známy pod menom Panel domácností. Tento výskum sa zameriava na široké spektrum tém (príjem, bývanie, vzdelanie, demografické charakteristiky a pod.). V tomto čase je už Panel domácností nahradený Štatistikou o príjmových a životných podmienkach v EÚ (EÚ-SILC), v ktorom sa sledujú aj nepeňažné indikátory deprivácie domácností, napríklad informácie o vzdelaní, bývaní, zdraví a práci.

3.2. Rôzne spôsoby merania chudoby

Zdrojom údajov o chudobe a nerovnosti v Európskej únii boli a sú štatistické zisťovania o životnej úrovni, napríklad Household Budget Survey (HBS), European Community Household Panel (ECHP), Eurobarometer a ďalšie špeciálne a národné zisťovania. V rámci vývoja ich metodologickej, metodologickej prípravy a následnej analýzy získaných údajov sa v súčasnosti stále viac zdôrazňuje multidimenzionálny aspekt chudoby, kde hľadisko príjmu sa rozširuje o meranie kľúčových indikátorov v oblasti zamestnanosti, domácnosti, zdravia a vzdelania. Pritom pretrváva i požiadavka na vypracovanie koncepcie relatívnej príjmovej chudoby. Ide predovšetkým o určenie spoločných indikátorov

a kľúčových aspektov peňažnej chudoby vo vzťahu k veku, pohlaviu, typu domácnosti a zamestnanosti.

Z dôvodov jednoduchšej uchopiteľnosti, merateľnosti a následného využitia na medzinárodné komparácie sa chudoba charakterizuje najmä peňažnými premennými, z ktorých najprirodzenejším ukazovateľom sa javí príjem – hovoríme o tzv. príjmovej chudobe. Ako peňažné premenné sa používajú príjmy, výdavky i majetok v spojení s príjmom. Meranie chudoby pozostáva z dvoch krokov, zo stanovenia hraníc chudoby a určenia indexov chudoby.

Hranice chudoby definujú úroveň príjmov, pod ktorou sa ľudia považujú za chudobných respektíve nad ktorou už nie sú považovaní za chudobných. V nadväznosti na východiskové koncepcie rozoznávame absolútne, relatívne a subjektívne hranice chudoby. Absolútna hranica chudoby je založená na objektívnych informáciách a je nezávislá od úrovne života v danej spoločnosti.

Nástroje na meranie chudoby sú rôzne v závislosti od spôsobu definície chudoby. Existuje možnosť merania prostredníctvom:

- výšky príjmov,
- výdavkov na spotrebu,
- životného či existenčného minima
- a pomocou subjektívnych výpovedí.

V súvislosti s príjmom sa chudoba definuje ako podiel ľudí žijúcich v domácnostiach, ktorých príjem je menší ako šesťdesiat percent mediánu. Medián je, zjednodušene povedané, taká výška príjmu, pri ktorej presná polovica obyvateľstva zarába viac a druhá polovica menej. Podľa tohto ukazovateľa bola v roku 2007 miera chudoby 13,3 percenta. To znamená, že takéto percento ľudí žilo na Slovensku v domácnosti s príjmom nižším ako 5 631 korún mesačne. Medzi skupiny ohrozené chudobou najviac, patria deti do 15 rokov, nezamestnaní, jednorodičovské ako aj viacdtné rodiny.

Na Slovensku dodnes pretrvávajú výrazné regionálne rozdiely, ktorých dôsledkom sú nerovnaké životné podmienky a šance. Viaceré územia sú u nás znevýhodnené v rôznych aspektoch (geografický, sociálny, priemyselný a podobne). Nepriaznivá situácia týchto regiónov pramení tak z ich historického vývoja, ako aj nedostatku trvalého záujmu o postupnú elimináciu regionálnych rozdielov. Jedná sa o územia dlhodobo postavené mimo hlavné procesy modernizácie. Ich nepriaznivá situácia tak pramení z minulých znevýhodnení a súčasných nedostatkov.

Najvyššia miera chudoby na Slovensku prináleži týmto územia:

- Košický,
- Prešovský
- Banskobystrický kraj.

Výrazne najlepšie sa z tohto hľadiska darí Bratislave a okoliu. (Lesay, 2007)

Pri meraní chudoby je preto dôležité poznať prečo, ako, čo a kto meria. Priebeh merania do veľkej miery určujú aj dôvody. Rôzne ciele totiž môžu viesť k rôznym metódam merania, teda aj k rôznym výsledkom. Treba dbať na výber vhodnej metódy merania chudoby, pretože ich výsledky môžu mať vážne morálne a politické dôsledky. Od odpovede na otázku čo chceme merať, závisí aké indikátory (ukazovatele) chudoby použijeme, a teda aj ako vymedzíme hranice chudoby, voči ktorej sa indikátory budú posudzovať. (Lesay, 2007)

V roku 2001 členské štáty Európskej únie prostredníctvom EUROSTAT-u stanovili na meranie sociálnej exklúzie 18 tzv. laekenských indikátorov, z toho 10 základných a 8 druhotných. Tretia úroveň indikátorov vychádza z národných špecifik a nie je harmonizovaná na úrovni Európskej únie. Suplementácia laekenských indikátorov do Národných akčných plánov v rámci sociálnej inklúzie prispeje k riešeniu najmä problematiky finančnej chudoby. (Ivančíková, 2003)

Rozhodne by nemali chýbať pri prezentovaní možných spôsobov, ako merať rozsah sociálneho vyčlenenia. Pokrývajú totiž štyri dôležité oblasti (dimenzie), ktorými sú:

- finančná chudoba,
- zamestnanosť,
- zdravie
- vzdelanie.

Je zaujímavé, že finančnej chudobe sa venuje až polovica indikátorov. Laekenské indikátory boli navrhnuté pre osobitné ciele a na špecifickom stupni vývoja sociálnej politiky na úrovni Európskej únie. Preto nie je prekvapujúce, že zazneli už i hlasy, ktoré spochybňujú skutočnosť, že by kritéria používané na hodnotenie postupu smerom k schváleným cieľom by boli primerané aj v rozšírenej Európe. (Džambazovič, 2004)

Podnetné je taktiež vymedzenie dimenzií a stanovenie indikátorov sociálneho vyčlenenia z pera Janie Percy-Smith (2000). Uvádza ekonomickú, sociálnu, politickú dimenziu, ako i susedskú (komunitnú), individuálnu, skupinovú a priestorovú.

- **Ekonomická dimenzia** (dlhodobá nezamestnanosť, nestálosť práce, domácnosť bez zamestnaného člena, príjmová chudoba)

- **Sociálna dimenzia** (rozpad tradičnej rodiny a manželstva, nechcené tehotenstvo teenageriek, bezdomovstvo, kriminalita, delikvencia mládeže)
- **Politická** („disempowerment“, nedostatok/upieranie politických práv, nízka participácia, nízky podiel registrovaných voličov, nízky podiel na voľbách, nízka miera komunitnej aktivity, odcudzenie, sociálne výtržnosti)
- **Komunitná** (environmentálna degradácia – zdevastované prostredie a obydlia, kolaps podporných sietí, nevyhovujúci sociálny servis a nedostupnosť sociálnych služieb)
- **Individuálna** (mentálne a fyzické zdravie – choroba alebo handicap, nízke dosiahnuté vzdelanie a chýbajúca kvalifikácia, stratená sebadôvera a sebaúcta)
- **Skupinová** (koncentrácia uvedených charakteristík v konkrétnych sociálnych kategóriách vymedzených vekom, fyzickým a mentálnym stavom, etnickou minoritnou príslušnosťou)
- **Priestorová** (koncentrácia/marginalizácia vyčlenených v oblastiach s kumuláciou rizikových vplyvov, ako je kriminalita a bez zodpovedajúcej kvality života: zlé, nevyhovujúce životné prostredie, nedostatočná dopravná dostupnosť a infraštruktúra, nedostatočná kvalita a dostupnosť sociálnych služieb/ napríklad školstva či zdravotníctva.

V roku 1996 jeden z významných ekonómov sveta, John Friedmann (Friedmann, 1996) skonštatoval, že sa vyprofilovali minimálne štyri spôsoby, ktorými je môžeme viesť diskusiu o chudobe.

1. Byrokratický (verejno-správny) diskurz sa týka predovšetkým určenia hraníc chudoby. Definovanie „poverty line“ je politickým aktom. Zmena tejto hranice určuje to, kto bude mať oprávnenie dostávať dávky sociálnej pomoci, ako i počet chudobných.
2. Moralistický diskurz je zdôrazňuje vzťah chudobných voči vlastnej chudobe.
3. Akademický diskurz chápe chudobu najmä ako dôsledok spoločenských mechanizmov a nie ako dôsledok individuálnych charakteristík chudobných.
4. Diskurz samotných chudobných je predovšetkým o vlastnej bezmocnosti a spôsoboch, ako ju prekonať. Táto bezmocnosť má minimálne tri dimenzie: sociálnu (relatívne nevýhodný prístup k prostriedkom produkcie vlastnej existencie); politickú (chýbajúci politický vplyv); psychologickú (internalizácia pocitu vlastnej menejcennosti a podriadenia sa autorite). Podobným spôsobom kategorizujú diskurz chudoby aj Heartley Dean a Margaret Melrose (1999).

3.3. Zdroje údajov

Medzi základné zdroje údajov o rozsahu chudoby, ktoré využívame, patria výsledky Mikrocenzov (za roky 1992, 1996 a 2003) popisujúce ročný príjem domácností a vybrané demografické premenné. Tieto údaje spolu s vybranými dátami o subjektívnom vnímaní sociálno-ekonomickej situácie umožňujú identifikovať faktory zvyšujúce riziko ohrozenia chudobou.

Na summite v Laekene v decembri 2001 boli schválené spoločné indikátory sociálnej inklúzie, ktoré umožňujú merať pokrok smerom k odsúhlaseným spoločným cieľom. Je nutné vnímať ich ako jednotný celok, ktorý odráža vyrovnané záujmy členských krajín. Čitateľov si dovoľím upozorniť, že podrobnejšie sa im budem venovať v samostatnej kapitole.

4. INDIKÁTORY CHUDOBY A SOCIÁLNEHO VYLÚČENIA

Na summite v Laekene v decembri 2001 boli schválené spoločné indikátory sociálnej inklúzie, ktoré umožňujú merať pokrok smerom k odsúhlaseným spoločným cieľom. Je nutné vnímať ich ako jednotný celok, ktorý odráža vyrovnané záujmy členských krajín.

Laekenské indikátory – slúžia na meranie pokroku pri dosahovaní európskeho strategického cieľa a vzájomné porovnanie jednotlivých štátov, ktoré na základe dosiahnutých výsledkov, zameraných dopadov politických opatrení, môžu navzájom čerpať pozitívne skúsenosti a implementovať ich do svojich opatrení.

Spoločné ciele a spoločné indikátory sú nevyhnutnou súčasťou Národných akčných plánov sociálnej inklúzie (NAP/inklúzie), v ktorých členské štáty analyzujú situáciu v oblasti chudoby a sociálnej exklúzie, prezentujú svoju stratégiu, ciele a úlohy na obdobie dvoch rokov a identifikujú špecifické opatrenia na ich dosiahnutie. Úlohy v NAP/inklúzií by mali byť kvantifikovateľné a ich napĺňanie merateľné prostredníctvom spoločných alebo národných indikátorov.

Z celkového počtu spoločných indikátorov, ktoré sa postupným prehodnocovaním a dopĺňaním rozšírili na 21, je v súčasnosti 12 tzv. primárnych indikátorov a 9 sekundárnych, ktoré majú podpornú úlohu. Ako nové boli definované indikátory, ktoré merajú chudobu pracujúcich ľudí. Rovnako ako spoločné ciele, aj indikátory musia zachytávať mnohodomenzionálnosť chudoby a sociálnej exklúzie. Takmer polovica z nich je konštruovaná na báze príjmov, tzv. monetárne indikátory, ktoré odzrkadľujú chudobu a ďalšia polovica má zachytávať a odrážať ostatné dimenzie, ako je prístup k zamestnaniu, vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti, bývaniu. (Rybárová, 2004)

Primárne indikátory:

- miera rizika chudoby
- hranica rizika chudoby
- podiel príjmov horného a dolného kvintilu S80/S20
- miera pretrvávajúceho rizika chudoby
- relatívne riziko prepadu príjmov – hĺbka chudoby
- populácia žijúca v domácnostiach bez zamestnania
- miera dlhodobej nezamestnanosti

- regionálna kohézia
- osoby predčasne opúšťajúce vzdelávanie
- očakávaná dĺžka života
- subjektívne hodnotenie zdravotného stavu
- nízka schopnosť čítania u žiakov

Sekundárne indikátory:

- rozptyl okolo hranice rizika chudoby
- miera rizika chudoby zakotvená v určitom časovom bode
- miera rizika chudoby pred vyplatením sociálnych transferov
- gini koeficient
- miera pretrvávajúceho rizika chudoby
- riziko chudoby pracujúcich
- podiel dlhodobej nezamestnanosti
- miera veľmi dlhodobej nezamestnanosti
- osoby s nízkym dosiahnutým vzdelaním

4.1. Laekenské indikátory

Primárne a sekundárne indikátory	Definícia	Zdroj
Miera rizika chudoby (At risk of poverty rate)	<p>Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60% národného mediánu ekvivalentného príjmu. Ekvivalentný príjem je definovaný ako celkový disponibilný príjem domácnosti delený jej "ekvivalentným počtom členov"*, čím sa zohľadňuje veľkosť a zloženie domácnosti. Tento príjem je priradený každému členovi domácnosti. Sleduje sa i riziko chudoby podľa 1. typu domácnosti (zohľadňuje sa prítomnosť či neprítomnosť závislých detí, počet členov domácnosti, vek), 2. podľa statusu ekonomickej aktivity (zamestnaní, nezamestnaní a dôchodcovia/iní neaktívni), 3. podľa pracovnej intenzity domácnosti, 4. podľa typu statusu bývania ako i hranica rizika chudoby pre dva typy domácností (domácnosť jednotlivca a domácnosť s dvoma dospelými a dvoma deťmi).</p>	EU SILC
Distribúcia príjmov – pomer príjmov horného a dolného kvintilu (S80/S20) (Distribution of income – Income quintile share ratio S80/S20)	<p>Pomer celkového príjmu, ktorý dosiahlo 20% populácie s najvyššími príjmami k príjmu, ktorý dosiahlo 20% populácie s najnižšími príjmami.</p>	EU SILC
Pretrvávajúca miera rizika chudoby (Persistent at risk of poverty rate)	<p>Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod prahom rizika chudoby (60%) v roku n a v najmenej dvoch rokoch od rokov n-1, n-2, n-3.</p>	EU SILC

<p>Relatívne riziko prepadu príjmov chudoby (Relative median poverty risk gap)</p>	<p>Rozdiel medzi mediánom ekvivalentných príjmov osôb pod hranicou rizika chudoby a samotnou hranicou rizika chudoby, vyjadrený ako percento hranice rizika chudoby.</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Regionálna kohézia (Regional cohesion)</p>	<p>Variačný koeficient mier zamestnanosti na úrovni NUTS II. Miery zamestnanosti sú vypočítané ako podiel zamestnanej populácie na celkovej populácii 15 a viac ročných (podľa definície ILO).</p>	<p>VZPS</p>
<p>Miera dlhodobej nezamestnanosti (Long term unemployment rate)</p>	<p>Podiel dlhodobo nezamestnanej populácie (≥ 12 mesiacov; podľa definície ILO) na celkovej aktívnej populácii od 15 rokov.</p>	<p>VZPS</p>
<p>Populácia žijúca v domácnostiach bez zamestnania: deti (Population living in jobless households: children)</p>	<p>Podiel detí (vo veku 0-17 rokov) žijúcich v domácnostiach, kde nikto nepracuje, na celkovom počte detí tejto vekovej kategórie.</p>	<p>VZPS</p>
<p>Populácia žijúca v domácnostiach bez zamestnania: dospelá populácia (Population living in jobless households: primeage adults)</p>	<p>Podiel všetkých ľudí vo veku 18-59, ktorí žijú v domácnostiach, kde nikto nepracuje, na populácii v rovnakej vekovej kategórii. Študenti vo veku 18-24 rokov, ktorí žijú v domácnostiach zložených výlučne zo študentov, nie sú zastúpení ani v čitateli ani v menovateli.</p>	<p>VZPS</p>

<p>Osoby, ktoré predčasne ukončili vzdelávanie a nepokračujú vo vzdelávaní (Early school leavers not in education or training)</p>	<p>Zastúpenie osôb vo veku 18-24 rokov, ktorí majú len nižšie stredné vzdelanie (ich najvyššia úroveň vzdelania je 0, 1 alebo 2 - podľa medzinárodnej klasifikácie vzdelávania ISCED 1997) a nezúčastňovali sa vzdelávania alebo odbornej prípravy.</p>	<p>VZPS</p>
<p>Nízka schopnosť čítania u žiakov (Low reading literacy performance of pupils)</p>	<p>Podiel 15 ročných žiakov, ktorí dosiahli úroveň vzdelania 1 alebo sú pod škálou schopnosti čítania PISA.</p>	<p>PISA OECD</p>
<p>Očakávaná dĺžka života (Life expectancy at birth)</p>	<p>Počet očakávaných rokov dožitia pri narodení.</p>	<p>INFOSTAT</p>
<p>Subjektívne definovaný zdravotný stav v závislosti od veľkosti príjmu (Self defined health status by income level)</p>	<p>Pomer populácie nad 16 rokov v spodnom a hornom kvintile, ktorý klasifikovali svoj zdravotný stav ako zlý alebo ako veľmi zlý (podľa definície WHO).</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Rozptyl okolo hranice rizika chudoby (Dispersion around the risk of poverty threshold)</p>	<p>Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 40%, 50% a 70% národného mediánu ekvivalentného príjmu.</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Miera rizika chudobe v konkrétnom čase (At risk of poverty rate at a moment in time)</p>	<p>Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom v roku n pod hranicou prahu rizika chudoby v roku n-3, upravený o infláciu za posledné tri roky.</p>	<p>EU SILC</p>

<p>Miera rizika chudoby pred vyplatením sociálnych transferov (At risk of poverty rate before social cash transfers)</p>	<p>Relatívna miera rizika chudoby, pričom ekvivalentný príjem je vypočítaný nasledovnými spôsobmi: vylúčia sa všetky sociálne príjmy, započítajú sa starobné, vdovské, vdovecké a sirotské dôchodky a vylúčia sa ostatné sociálne príjmy.</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Gini koeficient (Gini coefficient)</p>	<p>Súhrnná miera kumulatívneho podielu ekvivalentných príjmov zodpovedajúceho kumulatívne percentu počtu jednotlivcov. Môže nadobudnúť hodnoty v rozpätí od 0% (úplná rovnosť) do 100% (úplná nerovnosť).</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Pretrvávajúca miera rizika chudoby (pod 50% mediánu ekvivalentného príjmu) (Persistent at risk of poverty rate - 50% of median equivalent income)</p>	<p>Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 50% mediánu národného ekvivalentného príjmu v roku n a v najmenej dvoch rokoch od rokov n-1, n-2, n-3.</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Riziko chudoby pracujúcich (In work poverty risk)</p>	<p>Osoby, ktoré sú vnímané ako zamestnané podľa klasifikácie ekonomickej aktivity a ktorí sa nachádzajú v riziku chudoby.</p>	<p>EU SILC</p>
<p>Podiel dlhodobej nezamestnanosti (Long term unemployment share)</p>	<p>Podiel dlhodobo nezamestnanej populácie (≥ 12 mesiacov; ILO definícia) na celkovej aktívnej populácii od 15 rokov.</p>	<p>VZPS</p>
<p>Miera veľmi dlhodobej nezamestnanosti (Very long term unemployment rate)</p>	<p>Podiel veľmi dlhodobo nezamestnanej populácie (≥ 24 mesiacov, podľa definície ILO) na celkovej aktívnej populácii vo veku od 15 rokov.</p>	<p>VZPS</p>

Osoby s nízkou úrovňou vzdelania (Persons with low educational attainment)	Podiel dospeljej populácie (vo veku od 25 rokov), u ktorej najvyššie dosiahnuté vzdelanie je na úrovni ISCED 0, 1 alebo 2.	VZPS
--	--	------

Tabuľka č. 1 – Laekenské indikátory

Zdroj: *The Continuity of Indicators during the Transition between ECHP and EU-SILC*, 2005 in Džambazovič 2008

Vysvetlenia: *Ekvivalentný počet členov domácnosti je vypočítaný podľa ekvivalentnej škály (modifikovaná škála OECD), ktorá priradzuje jednotlivým členom domácnosti nasledovnú váhu:

- prvému dospelému členovi domácnosti 1
- ostatným dospelým 0,5
- deťom do 14 rokov 0,3
- deťom 14 a viac ročným 0,5

Napríklad ekvivalentný počet členov domácnosti, ktorá je zložená z dvoch dospelých a dvoch detí do 14 rokov je potom: $1+0,5+(2 \times 0,3)$, t.j. 2,1.

ILO – Medzinárodná organizácia práce, WHO – Svetová zdravotnícka organizácia

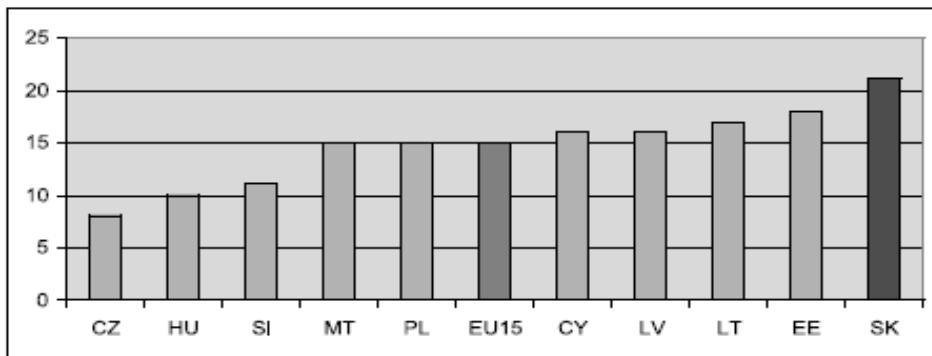
4.2. Metodika výpočtu

Hoci metodika výpočtu pre spoločné indikátory je rovnaká pre všetky členské štáty, vzájomné porovnávanie na základe týchto indikátorov má isté riziká, ktoré je potrebné pri interpretácii vziať do úvahy.

- predovšetkým treba brať do úvahy rôznorodosť zdrojov dát.
- rôzny rok zberu dát
- príjem sa u väčšiny štátov vzťahuje na rok predchádzajúci výskum, hoci zloženie domácnosti a sociodemografické charakteristiky členov domácnosti odrážajú situáciu v momente výskumu.
- kvalita dát
- väčšina výskumov a štatistických zisťovaní nezachytáva ľudí žijúcich v rôznych domovoch opatrovateľských služieb, a tiež také marginalizované osoby ako sú bezdomovci a iné ťažko dosiahnuteľné skupiny. (Valná, 2002)

Predovšetkým pri porovnávaní Laekenských indikátorov v rámci rozšírenej EÚ sa ukázalo, že väčšina nových členských štátov má relatívne úzke príjmové rozdelenie a hranica chudoby pre výpočet miery rizika chudoby je nízka v porovnaní s priemerom EÚ v pôvodnom zložení (EU 15). (Rybárová, 2004)

Miera rizika chudoby v %

Tabuľka č. 2: Porovnanie miery rizika chudoby v % vyjadrení

Spoločnými kritériami, aby sa premenná mohla charakterizovať ako indikátor chudoby a sociálneho vylúčenia sú:

- mala by odrážať negatívny aspekt života,
- byť medzinárodne porovnateľná,
- byť porovnateľná v čase,
- umožniť prepojenie peňažných a nepeňažných indikátorov chudoby.

Primárne aj sekundárne indikátory rozhodne nesmú chýbať pri prezentovaní možných spôsobov, ako merať rozsah a rôznorodosť chudoby a sociálneho vylúčenia. Nesmie sa však zabúdať ani na ich neustále prehodnocovanie a obohacovanie o návrhy nových indikátorov, s cieľom zachytiť čo najlepšie a čo najväčší počet aspektov chudoby a sociálneho vylúčenia.

V rôznych krajinách EÚ má chudoba a sociálne vylúčenie rôzne podoby najmä z hľadiska skupín obyvateľov postihnutých chudobou a sociálnym vylúčením, preto je nevyhnutné stanovovanie špecifických, národných indikátorov, ktoré sa sledujú individuálne v krajinách EÚ, nie sú to teda spoločné (tými sú spomínané primárne a sekundárne), ale tzv. terciárne indikátory. (Džambazovič, 2008)

Indikátory sú štatistické premenné, ktoré pomáhajú transformovať údaje do relevantných informácií. Ich význam je v definovaných konceptuálnych systémoch. Slúžia na špecifické analytické alebo administratívne účely. Ich interpretácia v tomto smere je o to jednoduchšia, že poskytujú zmysluplné informácie.

Štatistické indikátory ako nástroj používaný pri meraní chudoby by podľa Džambazoviča (2008) mali spĺňať nasledujúce kritériá:

1. **Pochopiteľnosť** - mali by byť jasné a stručné, jednoduché na pochopenie a interpretáciu pre užívateľov
2. **Transparentnosť** - vstupy a spracovanie by mali byť jasné, užívatelia by mali vedieť, ako bol indikátor spracovaný, odkiaľ prichádzajú údaje, ako je spracovaná informácia a ako je indikátor vypočítaný
3. **Signifikantnosť a relevantnosť**
4. **Analytickosť** - mali by poskytnúť dostatočné preniknutie do podstaty fenoménu
5. **Úplnosť** - mali by pokrývať celú populáciu štatistickej jednotky alebo celého geografického regiónu
6. **Hodnovernosť** - mali by mať nízku štandardnú chybu
7. **Porovnateľnosť** - vnútorná (porovnanie toho istého indikátora pre podskupiny alebo oblasti), vonkajšia (porovnateľnosť indikátora s iným zdrojom), medzičasová (mala by byť možnosť kontroly v čase). Za týmto účelom musí byť presná definícia a určená klasifikácia.
8. **Koherentnosť** - rovnaké referenčné obdobia, spôsob výpočtu
9. **Plynulosť** - možnosť zaviesť časový rad
10. **Včasnnosť**
11. **Dostupnosť**
12. **Minimalizácia nákladov**

4.3. Zásady pri tvorbe indikátorov

Dodržiavanie zásad a požiadaviek nám zjednodušuje a uľahčuje prístup k stanoveniu sociálnych indikátorov sociálneho vylúčenia v orgánoch EÚ. Atkinson, Cantillon, Marlier, Nolan (2002) upozorňujú, že k najvýznamnejším zásadám pri stanovení sociálnych indikátorov patria:

1. mal by podchytiť podstatu skúmaného javu, jeho výklad by mal byť jasný a zrozumiteľný,
2. mal by byť štatisticky dostatočne preverený,
3. mal by reagovať na politické intervencie, ale nemal by byť politicky manipulovateľný,
4. mal by byť merateľný a dostatočne porovnateľný v členských štátoch EÚ a mal by byť, ak je to možné porovnateľný so štandardami, ktoré sú používané v OSN a OECD,

5. mal by mať aktuálny charakter a mal by byť revidovateľný,
6. súbor použitých indikátorov by mal byť vyvážený pre rôzne dimenzie sociálnej politiky, jednotlivé indikátory by pritom mali byť vzájomne zladené a mali by byť čo možno najtransparentnejšie a najprístupnejšie.

Podľa Atkinsona, Cantillona, Marliera a Nolana (2002) by aj celý súbor indikátorov mal spĺňať určité kritéria, ako sú:

- rovnováha dimenzií
- konzistentnosť indikátorov
- transparentnosť súboru
- prístupnosť pre občanov Európskej únie

Podľa Prúšu (2006) by pri koncipovaní indikátorov bolo vhodné vychádzať z nasledovného:

- celkový počet ukazovateľov by nemal byť rozsiahly, pretože rastúce množstvo ukazovateľov by bolo na úkor prehľadnosti a transparentnosti hodnotenia,
- vybrané charakteristiky musia byť merateľné a v dostupnej štatistickej literatúre pravidelne publikovateľné tak, aby bola maximálne zabezpečená objektivita hodnotenia,
- výber jednotlivých ukazovateľov by nemal byť statický, ale mal by byť pravidelne posudzovaný a eventuálne korigovaný tak, aby bola trvale zabezpečená maximálna objektivita hodnotenia sociálno-ekonomickej situácie jednotlivých regiónov,
- viacero hodnotení je na úrovni jednotlivých krajov spriemerovaný do takej úrovne, ktorá neumožňuje identifikovať problémy v menších regiónoch, prípadne mikroregiónoch, z toho pohľadu je vhodné niektoré charakteristiky sledovať nie na úrovni jednotlivých krajov, ale na úrovni jednotlivých okresov, príp. aj spádových území jednotlivých obcí s prenesenou alebo rozšírenou pôsobnosťou (napr. miera nezamestnanosti)
- pri výbere jednotlivých ukazovateľov by mali byť zvolené také charakteristiky, pri ktorých je rozdiel medzi maximálnou a minimálnou hodnotou aspoň cca. 20% a to tak, aby bolo možné zo zistených rozdielov identifikovať nebezpečenstvo sociálneho ohrozenia.

Všetky indikátory možno rozdeliť do troch základných skupín:

- Prvú skupinu tvoria indikátory, ktoré patria medzi Laekenské a sú navrhnuté za národné indikátory, pretože predstavujú špecifické indikátory, pomocou ktorých možno jasne vystihnúť charakteristiky chudoby a sociálneho vylúčenia na Slovensku.
- Druhú skupinu indikátorov tvoria indikátory, ktoré síce nepatria medzi Laekenské a nezisťujú sa z dostupných štatistických zisťovaní, je však možné jednoduchým spôsobom získať premenné a indikátor vypočítať. Táto skupina indikátorov tvorí najpočetnejšiu skupinu a cieľovou skupinou týchto indikátorov sú skupiny obyvateľov ohrozené chudobou, najmä tie, ktorých pokrytie medzi Laekenskými indikátormi nie je dostatočné a pri ktorých dostupné štatistické zisťovania poskytujú dobrý zdroj na získanie premenných na výpočet týchto indikátorov.
- Do tretej skupiny indikátorov sú zaradené indikátory, ktoré vyžadujú nové zisťovanie (prípadne opakovanie zisťovania), ktoré nie je pravidelné, ale ukázalo sa ako vhodný nástroj na meranie chudoby určitých chudobou ohrozených skupín obyvateľov.

(Džambazovič, 2008)

5. ANALÝZA VYBRANÝCH INDIKÁTOROV

Riešenie problému chudoby, ktorá v rôznych svojich podobách postihu neustále viac krajín, sa stalo významnou prioritou sociálnej politiky Európskej únie. Jednou z metód koordinácie sú Laekenské indikátory slúžiace na meranie pokroku pri dosahovaní strategického cieľu. Tieto indikátory boli spoločne schválené členskými krajinami Európskej únie.

Ako som spomínala v predchádzajúcej kapitole, Laekenské indikátory zahŕňajú 21 primárnych a sekundárnych indikátorov.

Takmer polovica týchto indikátorov je konštruovaná na báze príjmov, tzv. monetárne indikátory, ktoré odzrkadľujú riziko chudoby a ďalšia polovica má zachytávať a odrážať ostatné dimenzie, ako je prístup k zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti, bývaniu. Spoločnými kritériami, aby sa premenná mohla charakterizovať ako indikátor chudoby a sociálneho vylúčenia sú: mala by odrážať negatívny aspekt života, byť medzinárodne porovnateľná, byť porovnateľná v čase, umožniť prepojenie peňažných a nepeňažných indikátorov chudoby. (Džambazovič, 2008)

Pre porovnanie som si zvolila nasledovné indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia:

1. Miera dlhodobej nezamestnanosti (Long term unemployment rate)
2. Riziko chudoby pracujúcich (In work poverty risk)
3. Osoby s nízkou úrovňou vzdelania (Person with low educational attainment)

Prvé dva spomenuté sú z hľadiska príjmov zaradené medzi tzv. monetárne indikátory a posledný je označovaný ako nemonetárny.

5.1. Miera dlhodobej nezamestnanosti (Long term unemployment rate)

- v podstate ide o podiel dlhodobo nezamestnanej populácie, ktorá je väčšia alebo rovná 12 mesiacov, na celkovej aktívnej populácii od 15 rokov.

Zdroj údajov pochádza z Výberového zisťovania pracovných síl (VZSP). Ide o medzinárodne porovnateľnú metódu, ktorá monitoruje situáciu na trhu práce. Na Slovensku túto metódu zberu od roku 1993 realizuje Štatistický úrad Slovenskej republiky.

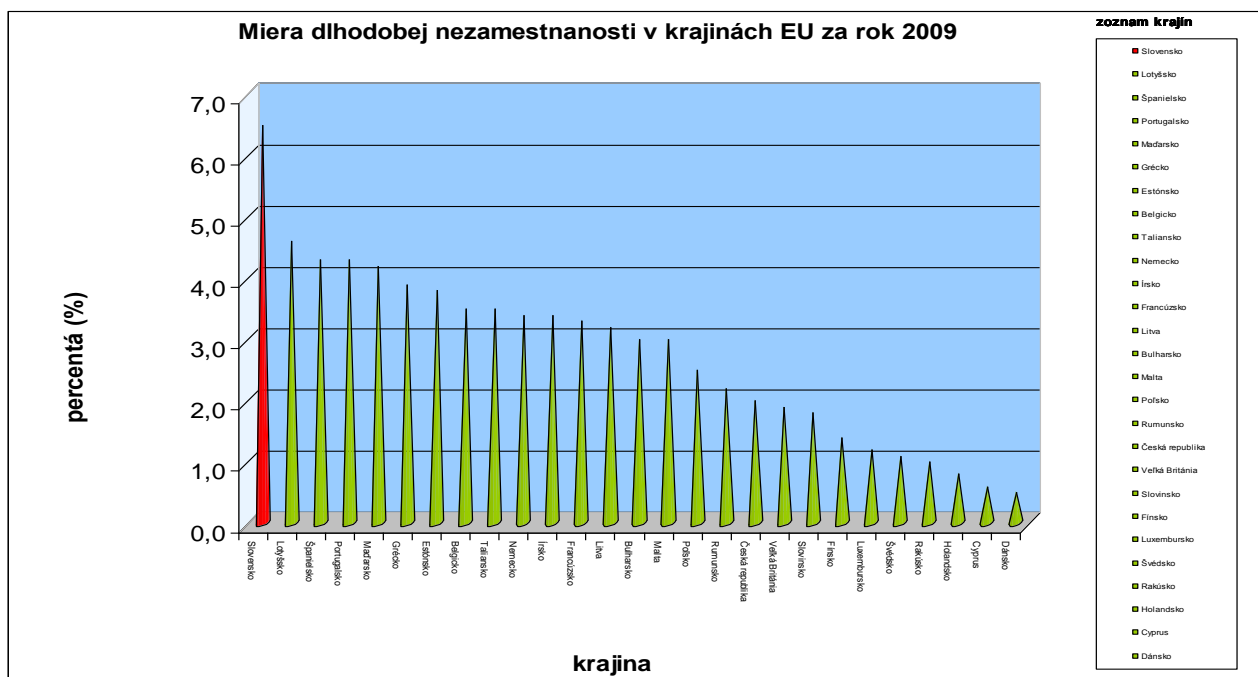
Podľa medzinárodne platnej metodiky VZPS sa medzi pracujúcich zahrňujú všetky osoby vo veku od 15 rokov, ktoré v sledovanom týždni vykonávali najmenej jednu hodinu akúkoľvek platenú prácu alebo prácu za účelom dosiahnutia zisku. Medzi pracujúcich patria aj neplatení rodinní príslušníci vypomáhajúci v rodinnom podniku, ako aj osoby v sledovanom týždni nepracujúce pre chorobu, dovolenku, materskú dovolenku, štrajk, výluku, zlé poveternostné podmienky a pod.

Za nezamestnané osoby sú považované všetky osoby, ktoré v sledovanom týždni nemajú prácu, ktoré si v ostatných štyroch týždňoch aktívne hľadajú prácu a ktoré sú schopné začať pracovať najneskôr do dvoch týždňov. Tieto osoby môžu, ale nemusia byť evidované na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny. Od roku 2002 je dĺžka trvania nezamestnanosti definovaná ako kratšie obdobie z doby hľadania si zamestnania a z doby ukončenia posledného zamestnania (metodika Eurostatu). (Džambazovič, 2008)

Indikátor zaoberajúci sa mierou dlhodobej nezamestnanosti je jedným primárnych indikátorov, odrážajúci stav v členských krajinách Európskej únie na základe monitorovania situácie na trhu práce.

Najvyššie hodnoty, ako je jednoznačne viditeľné z grafu, dosahuje Slovensko. Hodnota 6,5 % mu v tomto negatívnom ukazovateli zaručuje prvé miesto medzi porovnávanými členskými štátmi Európskej únie. Dôvodom je hlavne negatívny dopad svetovej hospodárskej krízy. Aj keď ide o vysoké číslo, Lotyšsko so 4,6 %, Portugalsko a Španielsko s rovnakou hodnotou 4,3 % majú rovnako stúpajúcu tendenciu.

Najnižšími hodnotami sa môže pochváliť Dánsko 0,5 %, Cyprus 0,6 % a Holandsko 0,8 %.

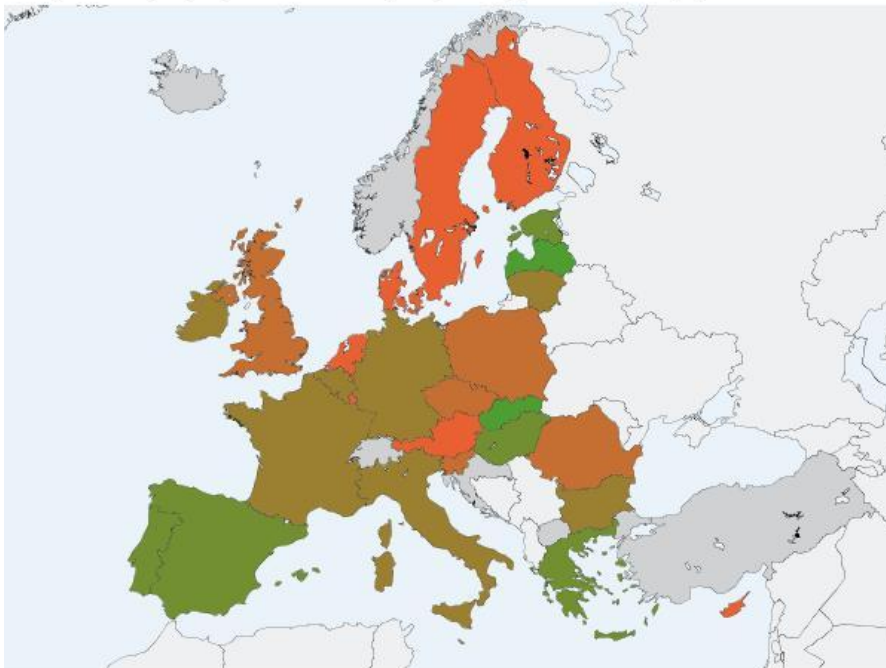
Graf č. 1 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009

V kartografickom zobrazení sa minimálne hodnoty nachádzajú pod červenou farbou a maximálne hodnoty sú vyobrazené tmavozelenou farbou.

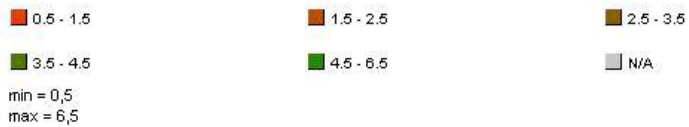
Ak si tento indikátor rozdelíme podľa pohlavia medzi mužov a ženy, vidíme, že najvyššie hodnoty dosahuje rozpätie intervalu od 4,5 – 5,8 % mužov. Tieto hodnoty sa týkajú krajín ako sú Slovensko, Írsko a Lotyšsko. Pri ženách je to interval od 4,5 – 7,4 % zahrňujúci opäť Slovensko, Grécko, Španielsko a Portugalsko.

Naopak najnižšie riziko výskytu tohto nežiadaneho stavu je u mužov v Švédsku, Dánsku, Holandsku, Rakúsku a na Cypre, kde sú to hodnoty, ktoré spadajú do rozpätia intervalu od 0,5 – 1,5 %. Pri ženách je to taktiež interval od 0,5 – 1,5 % a najnižší výskyt tohto javu je opäť, ako pri mužoch v Švédsku, Fínsku, Dánsku, Holandsku, Veľkej Británii, Rakúsku, Luxembursku a na Cypre.

Miera dlhodobej nezamestnanosti
Long term unemployment rate

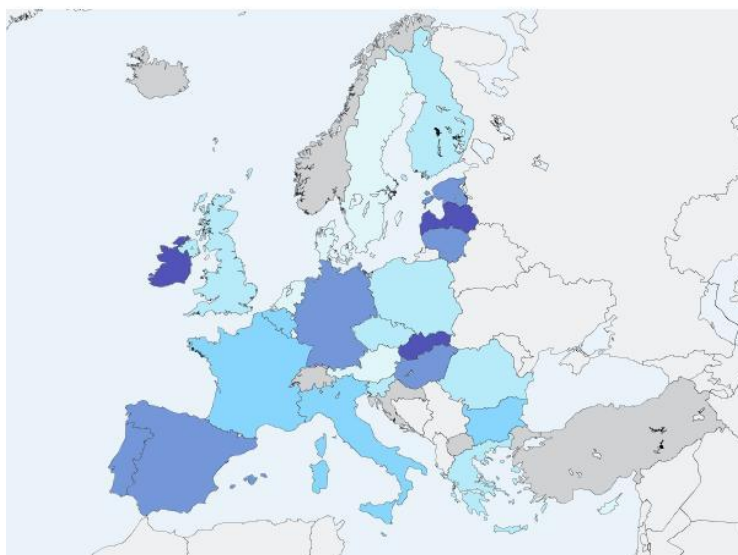
Legenda

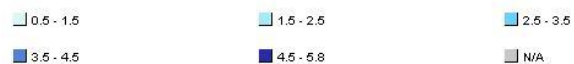
Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2009
Autor: Petra Božiková

Mapa č. 1 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009

Miera dlhodobej nezamestnanosti - Muži
Long term unemployment rate - Male

Legenda

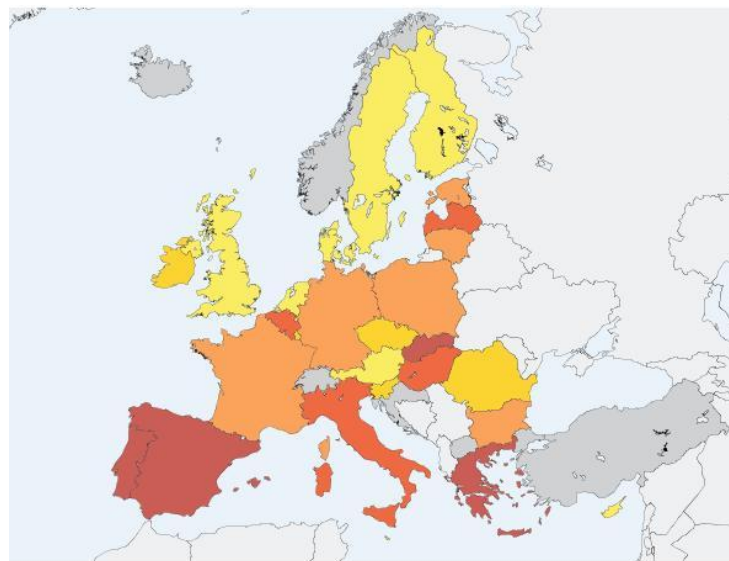

min = 0,5
max = 5,8

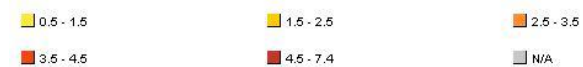
Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2009
Autor: Petra Božiková

Mapa č. 2 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009 - muži

Miera dlhodobej nezamestnanosti - Ženy
Long term unemployment rate - Female

Legenda

min = 0,5
max = 7,4

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2009
Autor: Petra Božiková

Mapa č. 3 - Miera dlhodobej nezamestnanosti v krajinách Európskej únie za rok 2009 - ženy

5.2. Riziko chudoby pracujúcich (In work poverty risk)

- toto zisťovanie zahŕňa osoby, ktoré sú vnímané ako zamestnané podľa klasifikácie ekonomickej aktivity a ktorí sa nachádzajú v riziku chudoby.

Zdrojom údajov, pre toto zisťovanie je EU SILC, ktorého hlavným cieľom je poskytovať porovnateľné údaje o celkovom disponibilnom príjme domácností, celkovom disponibilnom príjme pred transfermi a celkovom hrubom príjme. (Džambazovič, 2008)

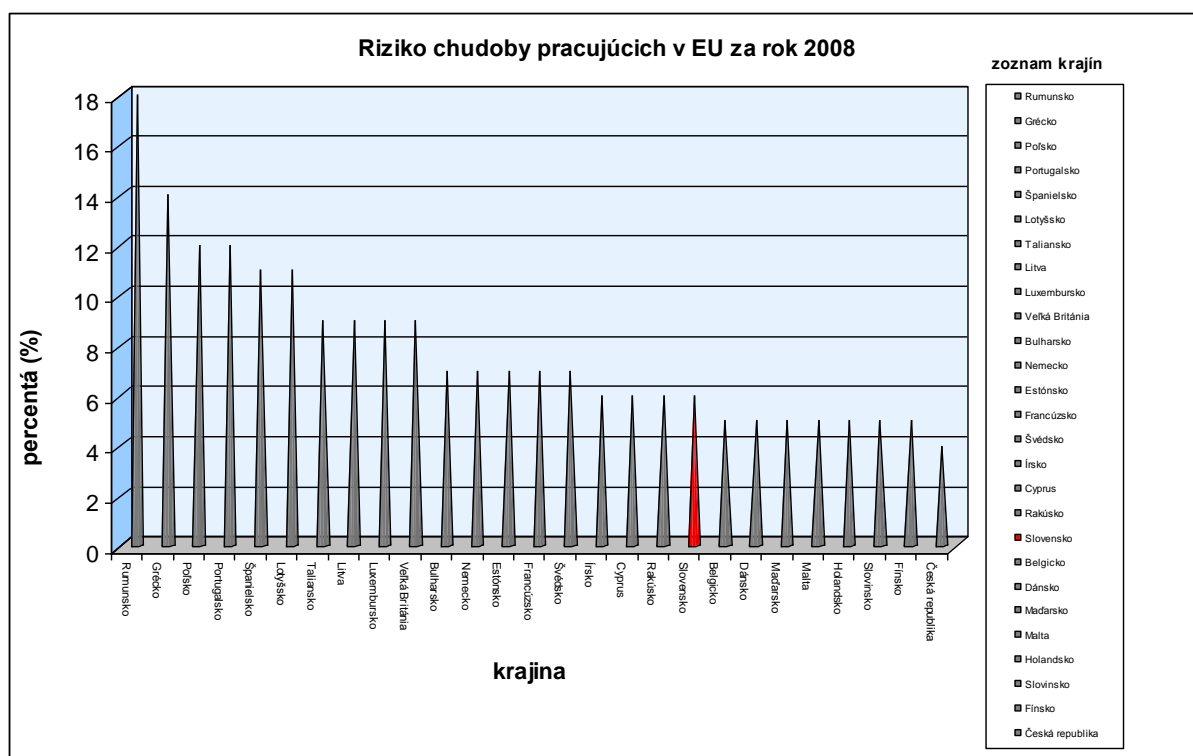
Práca je najlepšou ochranou pred chudobou a sociálnym vylúčením. Politiky na podporu zamestnanosti hrajú dôležitú úlohu nielen pri zvyšovaní sociálnej inklúzie ale aj sociálnej kohézie celej spoločnosti. Práca či zamestnanie je nielen prostriedkom pre dosiahnutie istého životného štandardu, ale zároveň predstavuje kľúčový faktor schopnosti ľudí plne participovať v spoločnosti, budovať sociálne siete a realizovať svoj potenciál. Nezamestnanosť a najmä dlhodobá nezamestnanosť je vážny problém, ktorý sa premieta do všetkých oblastí tak sociálnej politiky, ako aj ostatných politik a je spojená so sociálnou núdzou. Dlhodobo nezamestnaní strácajú svoje schopnosti a sebavedomie potrebné pre začlenenie sa na trh práce. (Šajánek, 2008)

Ako môžeme vidieť z tabuľky najvyššie riziko chudoby pracujúcich, až 18 % dosahuje Rumunsko.

O 4 % nižšiu hodnotu vykazuje Grécko a za ním, s rovnakou hodnotou 12 % nasledujú Poľsko a Portugalsko. Španielsko a Lotyšsko majú len o 1% nižšiu hodnotu ako spomínané Poľsko a Portugalsko.

Naopak najnižšiu mieru rizika chudoby pracujúcich, necelé 4 % vykazuje Česká republika, a za ňou v tesnom závесе s hodnotou o 1% vyššou sú krajiny Fínsko, Slovinsko, Holandsko, Malta, Maďarsko, Dánsko a Belgicko.

Slovensko so 6% spolu s Rakúskom, Cyprom a Írskom patria ku krajinám, kde je stále relatívne nízke riziko tohto negatívneho javu.

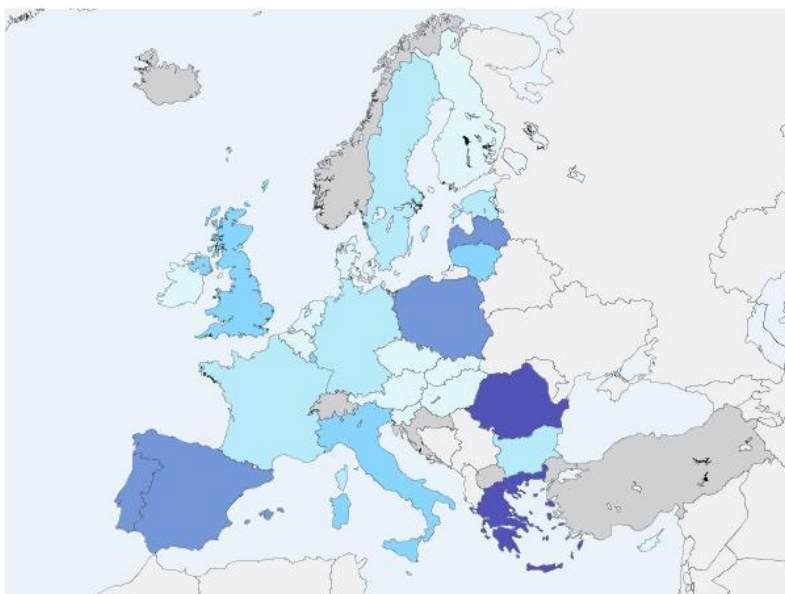

Graf č. 2 - Riziko chudoby pracujúcich v Európskej únii za rok 2008

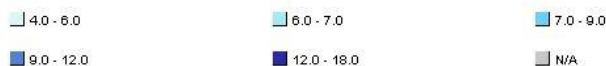
Na kartografickom zobrazení som sa snažila vhodne rozdeliť získané hodnoty do intervalov. Najnižšie hodnoty sú zobrazené svetlomodrou farbou. Do tohto intervalu, v rozpätí od 4 – 6 % spadajú všetky vyššie uvedené krajiny s nízkym rizikom chudoby pracujúcich. Maximálne rozpätie intervalu zahŕňa hodnoty od 12 – 18 % a je označené tmavomodrou farbou. Patria sem nasledujúce krajiny: Rumunsko, Grécko, Poľsko a Portugalsko. V tomto intervale je miera rizika spomenutého javu najvyššia.

Ako som už spomenula, Slovensko sa nachádza na najnižších priečkach, a so svojimi 6 % patrí medzi krajiny, ktoré spomínané riziko neohrozuje až v takej miere.

Riziko chudoby pracujúcich
In work poverty risk

Legenda

min = 4,0
max = 18,0

Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2008
Autor: Petra Božiková

Mapa č. 4 - Riziko chudoby pracujúcich v Európskej únii za rok 2008

5.3. Osoby s nízkou úrovňou vzdelania (Person with low educational attainment)

- predstavuje podiel dospeljej populácie vo veku od 25 rokov, u ktorej najvyššie dosiahnuté vzdelanie je na úrovni ISCED 0, 1 alebo 2.

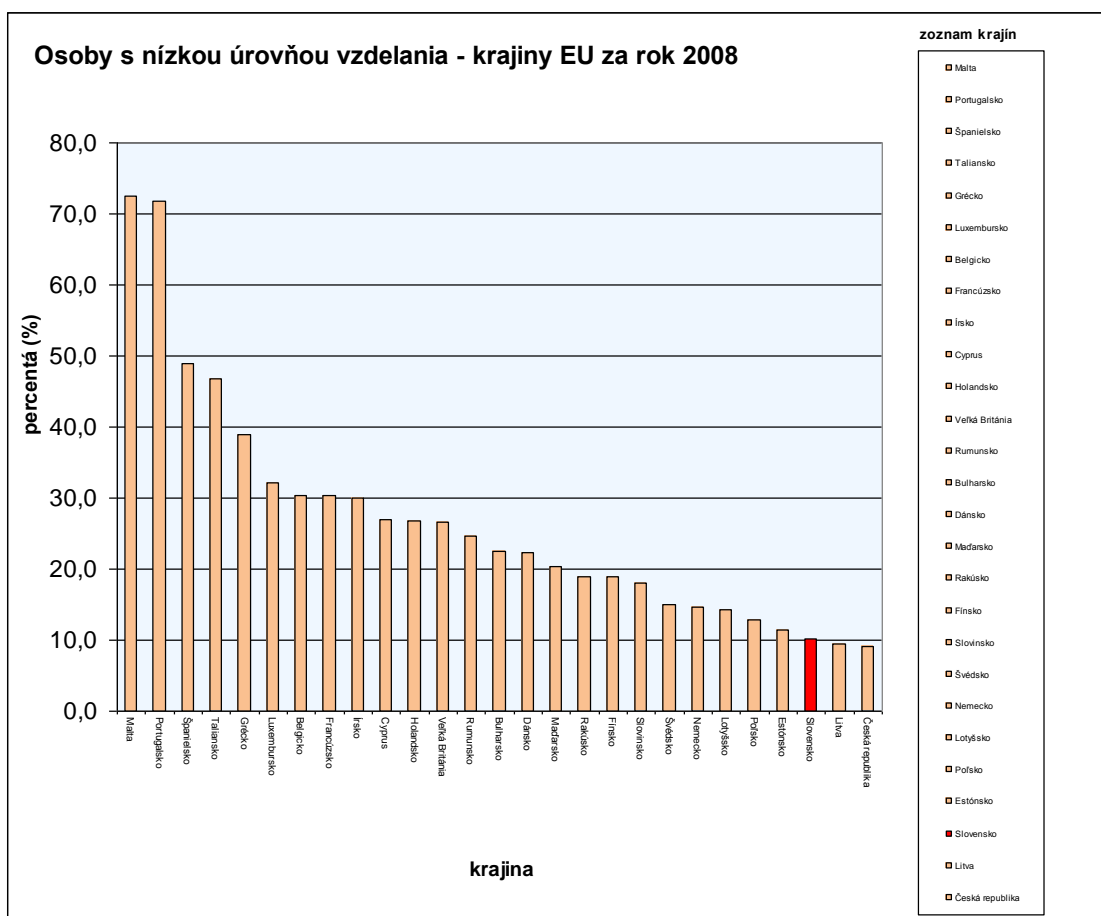
ISCED znamená Európske hodnotenie vzdelania (angl.: The International Standard Classification of Education, skrátene ISCED) v podstate ide o stupnicu, ktorá je vytvorená organizáciou UNESCO. Táto stupnica slúži na porovnávanie a prezentáciu štatistických údajov o vzdelávaní v rámci jednotlivých krajín ako aj medzinárodne.

ISCED 0 znamená predškolská výchova,

ISCED 1 = 1. stupeň základnej školy,

ISCED 2 = 2. stupeň základnej školy, nižšie ročníky viacročných gymnázií.

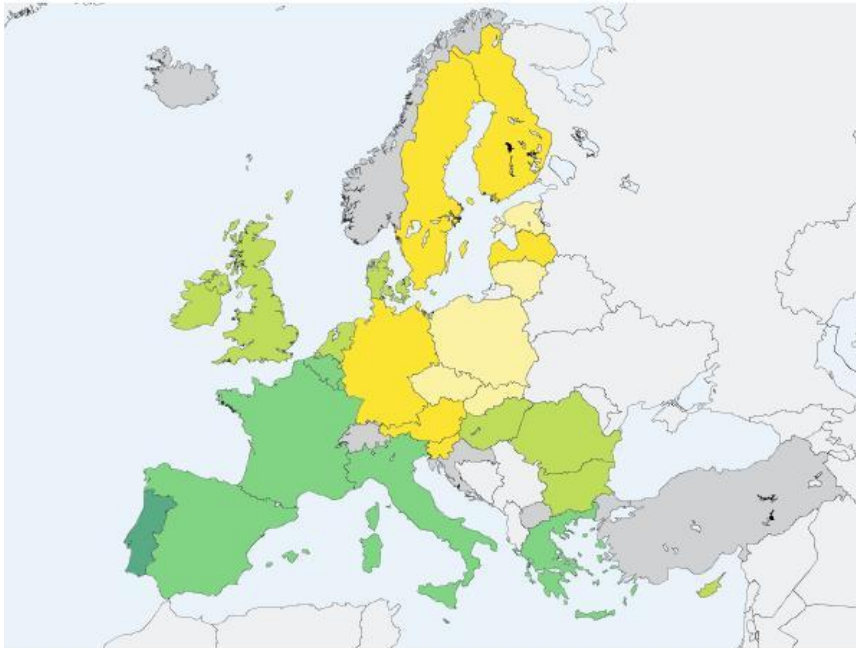
Nemonetárny indikátor predstavujúci osoby s nízkou úrovňou vzdelania dosahuje najvyššie hodnoty na Malte, kde sa šplhá až na 72,5 %, iba o 0,7 % menej má Portugalsko, ktoré sa týmto radí na druhé miesto. Nasleduje prudký útlm a až pri hodnote 49 % sa nachádza Španielsko, čo je zhruba o 20 % menej ako predchádzajúce dve spomenuté krajiny. Naopak najnižšie percentá dosahuje Česká republika 9,1 %, čo ju radí na prvé miesto medzi krajinami najmenej postihnutými týmto javom. Nasleduje Litva s 9,4 %, Slovensko, ktoré má o necelých 0,7 % viac ako Litva. Ako môžeme z grafu vidieť, tento jav našu krajinu nezasahuje v takom rozsahu, ako napríklad našich susedov Maďarsko s 20,3 %, Rakúsko s 19,0 % alebo Poľsko s 12,9 %.

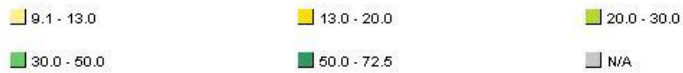
Graf č. 3 - Osoby s nízkou úrovňou vzdelania - krajiny Európskej únie za rok 2008

V kartografickom zobrazení sú tieto krajiny s najnižšími hodnotami označené bledožltou farbou, ktorá postupne prechádza so zvyšujúcimi sa hodnotami do tmavo zelenej. V tomto rozpätí ako som už spomenula od 50,0 – 72,5 sa nachádza Malta a Portugalsko.

Osoby s nízkou úrovňou vzdelania
Person with low educational attainment

Legenda

min = 9,1
max = 72,5

Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2008
Autor: Petra Božiková

Mapa č. 5 - Osoby s nízkou úrovňou vzdelania - krajiny Európskej únie za rok 2008

ZÁVER

Chudoba, napriek výrazným snahám mnohých krajín a rôznych svetových organizácií, ktoré sa snažia zvyšovať povedomie verejnosti a neustále šíriť osvetu o tomto negatívnom jave, zostáva stále významným celospoločenským problémom, ktorý sa dotýka či už priamo, alebo nepriamo, resp. sprostredkovaním každého z nás. Závisí to od spôsobu vnímania tohto neželaného javu, či už ide o chudobu absolútnu, relatívnu, objektívnu, alebo subjektívnu.

Na začiatku práce som si stanovila cieľ, porovnať indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia Slovenska s ostatnými členskými krajinami Európskej únie.

Pri snahe preniknúť do tejto problematiky som sa oboznámila nielen s pojmom chudoba, rôznymi spôsobmi merania, ale aj indikátormi používanými na sledovanie tohto fenoménu.

Na základe týchto získaných poznatkov som zrealizovala analýzu vybraných indikátorov chudoby a sociálneho vylúčenia. Z týchto som sa rozhodla použiť na základe kritéria príjmu tri. Takto som vyprofilovala dva monetárne a jeden nemonetárny indikátor, ktorými som sa snažila poukázať na rozdielne dopady chudoby v rámci členských krajín Európskej únie.

Konkrétne išlo o:

1. Mieru dlhodobej nezamestnanosti
2. Riziko chudoby pracujúcich
3. Osoby s nízkou úrovňou vzdelania

Pri snahe objasniť pozíciu Slovenska, ktoré vykazovalo najvyššiu hodnotu spomedzi porovnávaných členských krajín v dlhodobej miere nezamestnanosti, som prišla k záveru, že hlavnou príčinou vzrastu nezamestnanosti na Slovensku bolo zníženie zahraničného dopytu, ktorý vyvolal u firiem spomalenie výroby a následné prepúšťanie zamestnancov, v lepšom prípade len pokles ich miezd. Nezamestnanosť najmä vďaka negatívnym dopadom svetovej hospodárskej krízy rastie v celej krajine, a nevyhla sa ani ostatným členským krajinám.

Podľa sociologičky Zuzany Kusej chudoba hrozí nielen tým, ktorí zarábajú málo. Tvrdí, že minimálna mzda síce toho, kto ju poberá, „drží nad hranicou príjmovej chudoby“, no ak je na tento príjem odkázaný ešte niekto ďalší, „riziko chudoby prudko rastie“. Platí to najmä pre domácnosti v väčšom počtom detí alebo také, kde pracuje len jeden dospelý. Ako môžeme vidieť vo vyššie spomínanej kapitole o riziku chudoby pracujúcich, Slovensko so svojimi 6% nepatrí medzi krajiny, ktoré tento jav postihuje v takom rozsahu ako napríklad Rumunsko, kde je to až 18 %.

Nízkou úrovňou vzdelania je považovaná taktiež za jednu z bariér pri osobnom a kariérom raste. Znižuje schopnosť ľudí zamestnať sa a tým redukovat' dopady nezamestnanosti a z nej vyplývajúcu chudobu alebo sociálnu exklúziu. Môže spôsobovať nerovnosť a nespravodlivosť medzi skupinami, ale aj medzi jednotlivcami. Slovensko, ktoré som porovnávala s ostatnými členskými krajinami Európskej únie, je po tejto stránke na vysokej úrovni a dosahuje necelých 10,1 %, čo je neporovnateľné napríklad s Maltou 72,5 %, alebo Portugalskom 71,8 %.

Cieľ práce, ktorý som si vytýčila, a to poukázanie na rozdiely medzi členskými krajinami Európskej únie, na základe zvolených indikátorov, a ich porovnanie so Slovenskom, týmto považujem za splnený.

Zoznam literatúry

BARTOVÁ, E., 2004: Boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu v SR. In *Acto regionallia et environmentalica*. 2004, č. 1.

BROŽ, M., a kol. 2007. *Kto drží Černého Petra*. Človek v tísní, 2007, 91 s. ISBN 978-80-86961-27-9.

DOSTÁL, O., 2005. Chudoba a jej príčiny. In *Týždeň*. 2005, č. 49.

DŽAMBAZOVIČ, R. a kol. 2004. Chudoba a sociálna exklúzia/inklúzia: Skupiny najviac ohrozené sociálnou exklúziou a námety na riešenie/prevenciu. In *Záverečná správa z prvej etapy riešenia výskumnej úlohy*. Bratislava: Stredisko pre štúdium práce a rodiny, 2004. s. 4 – 64.

DŽAMBAZOVIČ, R., a kol. 2008. *Analytická štúdia: Vytvorenie národných indikátorov v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia a návrh spôsobu zabezpečenia ich pravidelného monitorovania*. 1 vyd. Bratislava: Euroformes, a.s., 2008, 256 s. ISBN 978-80-89266-21-0.

GERBERY, D. a kol., 2007. *Kniha o chudobe – Spoločenské súvislosti a verejné politiky*. Bratislava: Faber, 2007. 126 s. ISBN 978-80-968918-9-4.

IVANČÍKOVÁ, L., 2003. Štatistické meranie chudoby a nerovnosti. In *Slovenská štatistika a demografia*. 2003, roč. 13, č. 3, s. 111 – 113.

KOREC, P., 2005. Identifikácia menej rozvinutých regiónov Slovenska. In *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989 – 2004*. Bratislava: Geografika Bratislava, 2005. s. 5 – 55.

KUSÁ, Z., DŽAMBAZOVIČ, R., 2006. Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe. In *Zborník príspevkov z konferencie UNESCO MOST*. Národný komitét UNESCO NK MOST a Sociologický ústav SAV, 2006, s. 289. ISBN 80-85544-43-1.

LABUDOVÁ, V. a VOJTKOVÁ, M., 2009. Meranie priestorovej dimenzie chudoby na Slovensku. In *VEGA č. 1/4586/07 Modelovanie sociálnej situácie obyvateľstva a domácností v Slovenskej republike a jej regionálne a medzinárodné porovnania, IGP č. 23/2009 Sociálno-patologické javy v živote súčasnej rodiny.*

LABUDOVÁ, V., 2006. *Analýza sociálnej situácie domácností Slovenskej republiky na báze údajov EU SILC 2006. s. 108 – 129.*

LESAY, I., 2007. Chudoba: nebezpečné tabu, O spoločnosti. In *Slovo*. 2007, č. 13.

MAREŠ, P., 1994. Konsenzuální přístup k definici chudoby. In *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity – Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis*. 1994.

MAREŠ, P., 2000. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. In *Sociologický časopis*. ISSN 285-297, 2000, roč. 36, č. 3, s.285 – 297.

MICHÁLEK, A., 2000. Chudoba, jej koncepty a geografické dimenzie. In *Geografický časopis*, 2000, roč. 52, č. 3, s. 231 - 241.

MICHÁLEK, A., 2000. Je na Slovensku chudoba? In *Geografia*, 2000, roč. 8, č. 3-4, s. 121 – 128.

Podoby chudoby na Slovensku – Chudoba sociálna exklúzia. In *Národná správa o ľudskom rozvoji Slovenská republika 2000*. 2000

ŠEBOVÁ, M., 2004. Otázky merania chudoby. In *Otázky merania chudoby*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2004. ISBN 80-89149-02-2, s. 7 – 112.

Internet:

<http://www.2010againstopoverty.eu/?langid=sk> – všeobecné info

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha číslo 1 – Tabuľka – Miera dlhodobej nezamestnanosti (%) - 2009

Príloha číslo 2 – Graf - Miera dlhodobej nezamestnanosti (%) - 2009

Príloha číslo 3 – Mapa - Miera dlhodobej nezamestnanosti (%) - 2009

Príloha číslo 4 - Mapa - Miera dlhodobej nezamestnanosti – Ženy (%) - 2009

Príloha číslo 5 - Mapa - Miera dlhodobej nezamestnanosti – Muži (%) - 2009

Príloha číslo 6 – Tabuľka – Riziko chudoby pracujúcich (%) – 2008

Príloha číslo 7 – Graf - Riziko chudoby pracujúcich (%) – 2008

Príloha číslo 8 – Mapa - Riziko chudoby pracujúcich (%) – 2008

Príloha číslo 9 – Tabuľka – Osoby s nízkou úrovňou vzdelania (%) – 2008

Príloha číslo 10 – Graf - Osoby s nízkou úrovňou vzdelania (%) – 2008

Príloha číslo 11 – Mapa - Osoby s nízkou úrovňou vzdelania (%) – 2008

PRÍLOHY

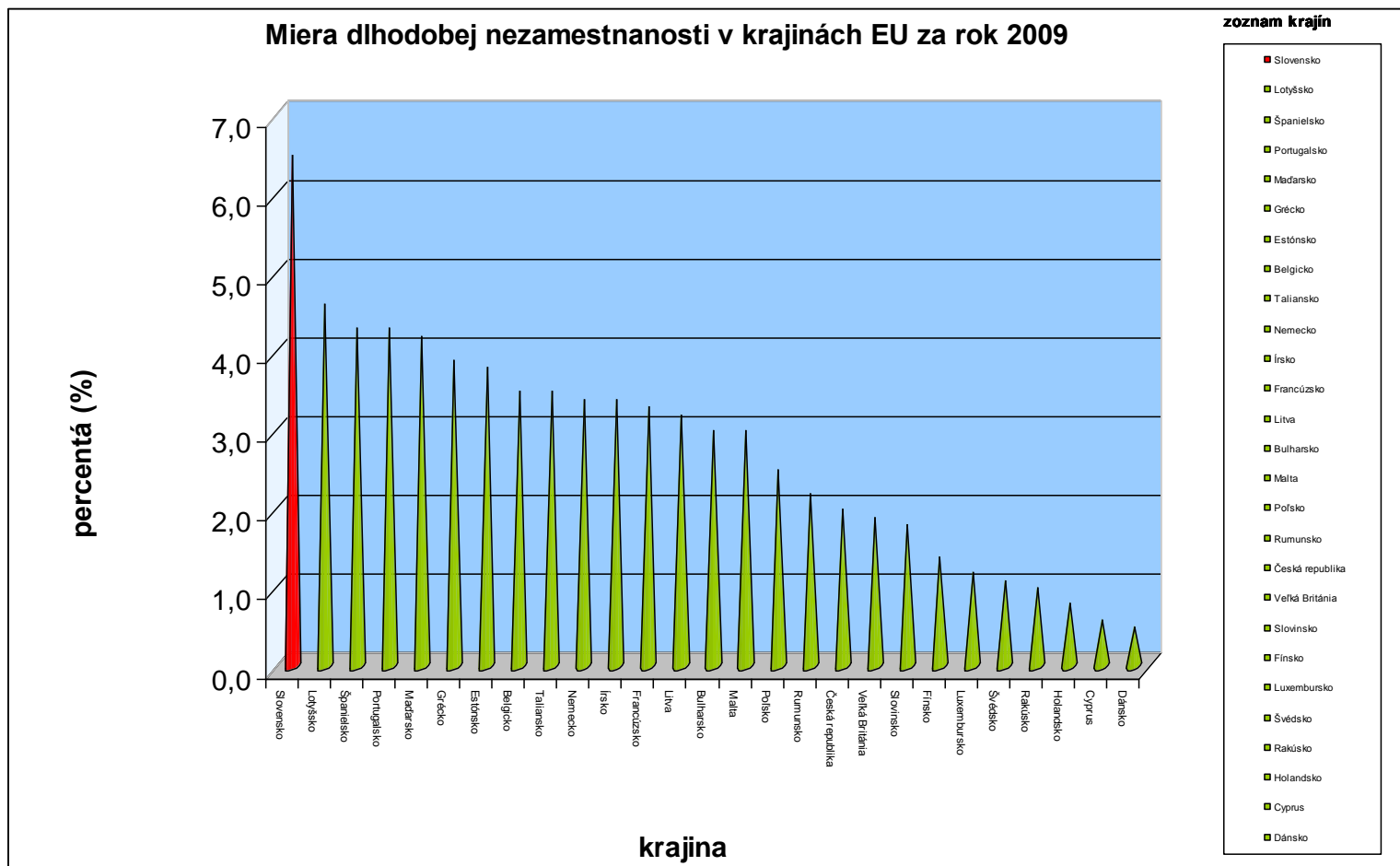
MIERA DLHODOBEJ NEZAMESTNANOSTI (%)

Long term unemployment rate %

Krajina	2009
Slovensko	6,5
Lotyšsko	4,6
Španielsko	4,3
Portugalsko	4,3
Maďarsko	4,2
Grécko	3,9
Estónsko	3,8
Belgicko	3,5
Taliansko	3,5
Nemecko	3,4
Írsko	3,4
Francúzsko	3,3
Litva	3,2
Bulharsko	3,0
Malta	3,0
Poľsko	2,5
Rumunsko	2,2
Česká republika	2,0
Veľká Británia	1,9
Slovinsko	1,8
Fínsko	1,4
Luxembursko	1,2
Švédsko	1,1
Rakúsko	1,0
Holandsko	0,8
Cyprus	0,6
Dánsko	0,5

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2009

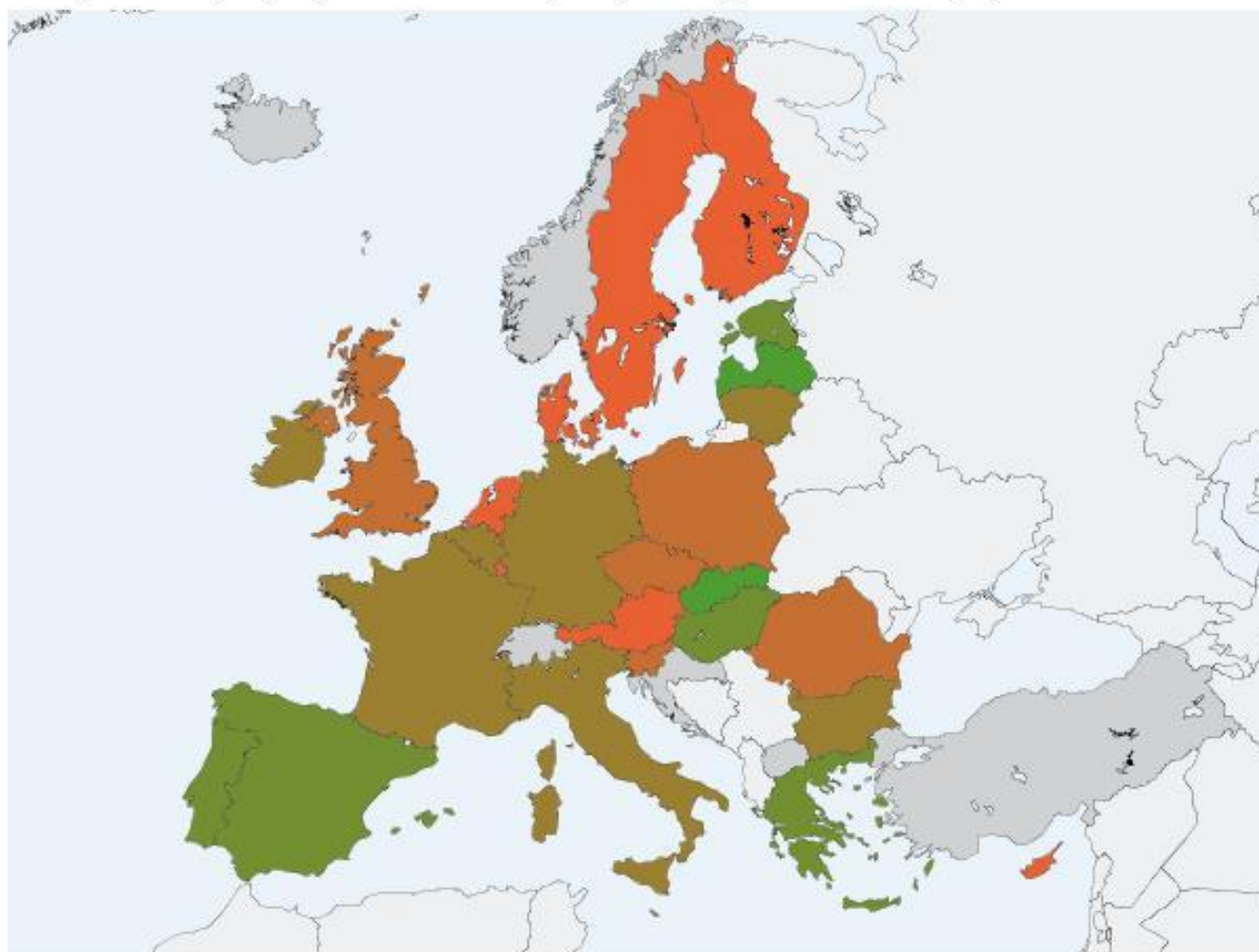
Autor: Petra Božiková

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2009

Autor: Petra Božiková

Miera dlhodobej nezamestnanosti
Long term unemployment rate

Legenda

0.5 - 1.5

1.5 - 2.5

2.5 - 3.5

3.5 - 4.5

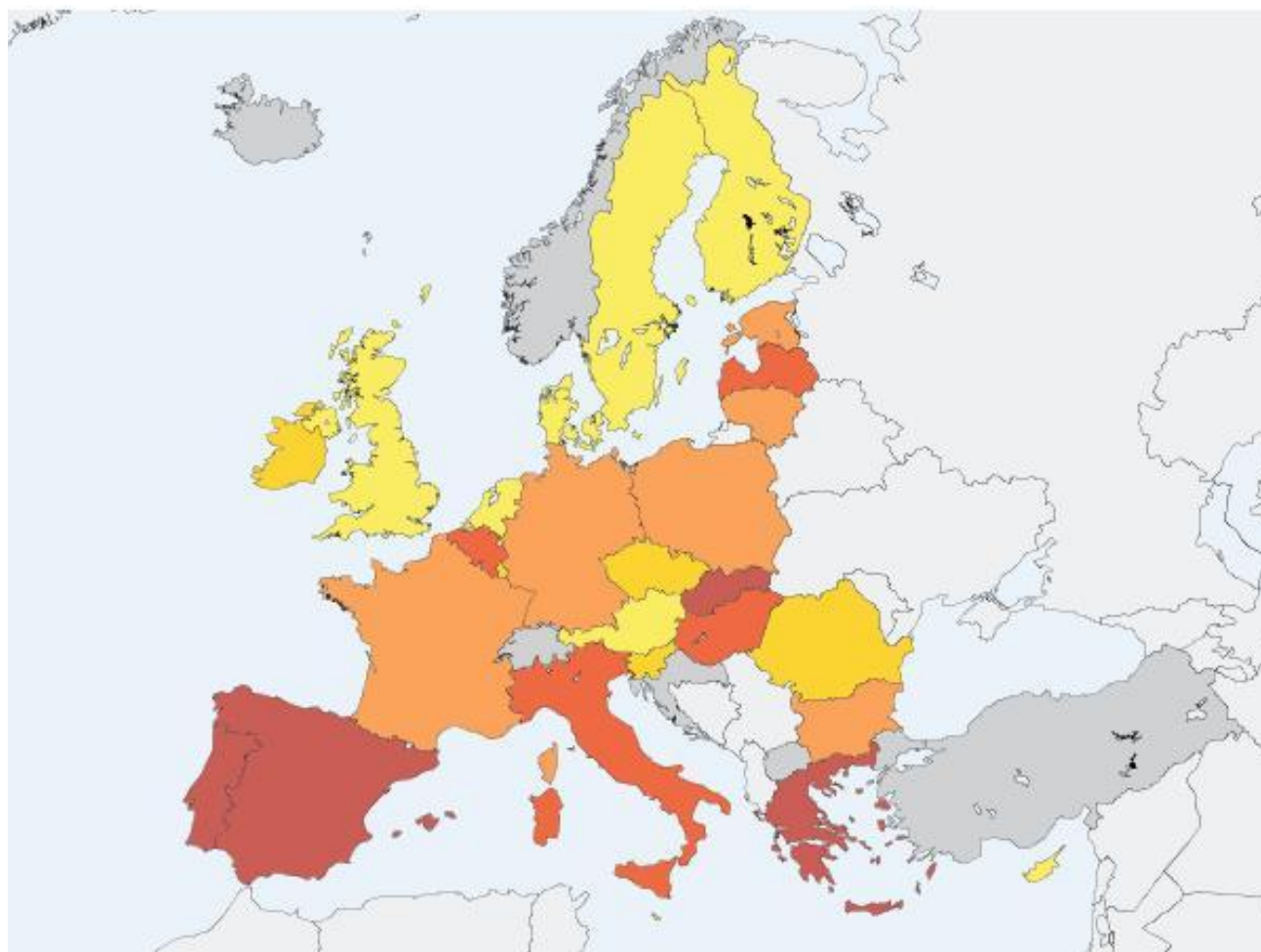
4.5 - 6.5

N/A

min = 0,5
max = 6,5

Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2009
Autor: Petra Božiková

Miera dlhodobej nezamestnanosti - Ženy
Long term unemployment rate - Female

Legenda

0.5 - 1.5

1.5 - 2.5

2.5 - 3.5

3.5 - 4.5

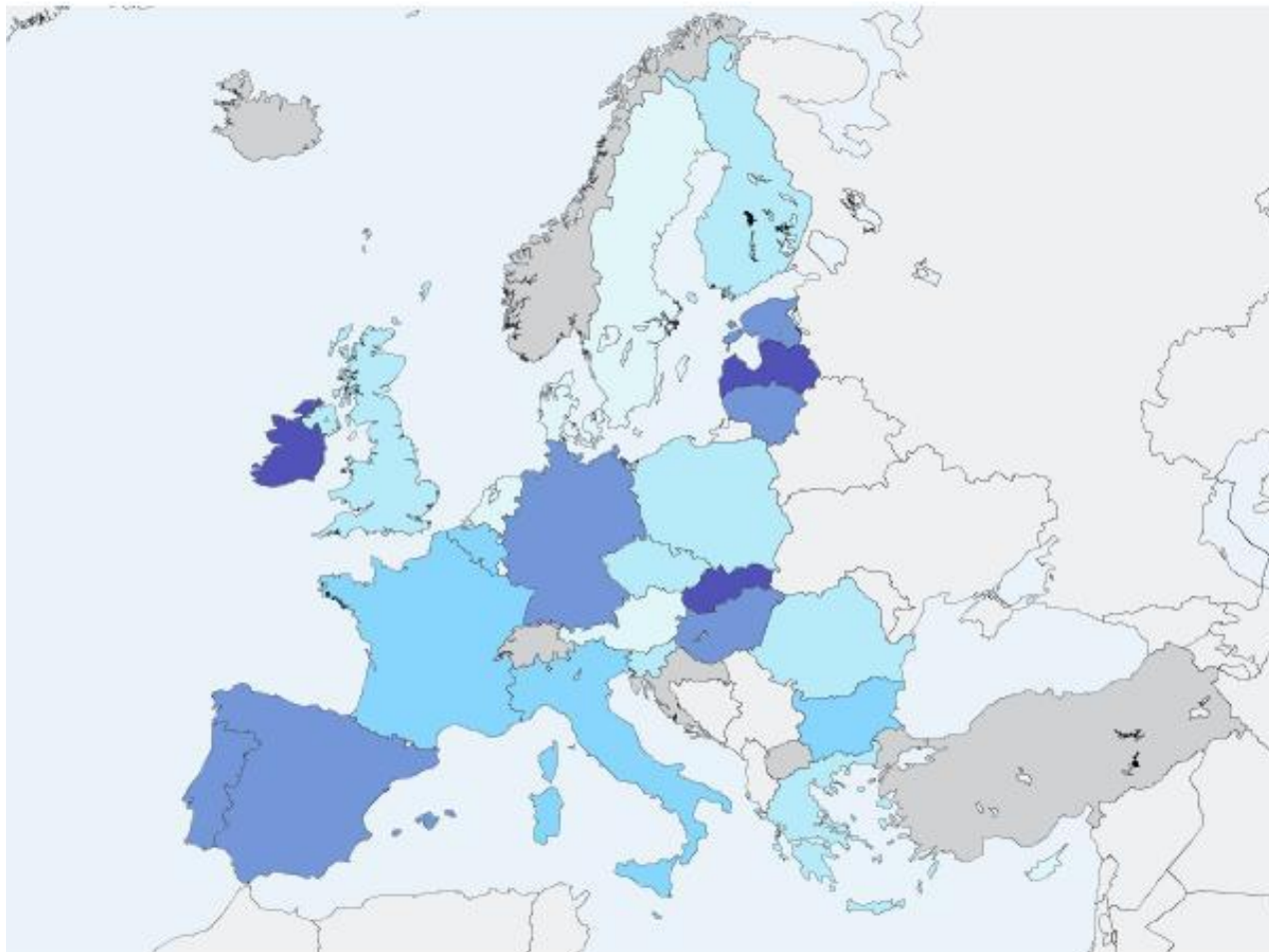
4.5 - 7.4

N/A

min = 0,5
max = 7,4

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2009
Autor: Petra Božiková

Miera dlhodobej nezamestnanosti - Muži
Long term unemployment rate - Male

Legenda

0.5 - 1.5

1.5 - 2.5

2.5 - 3.5

3.5 - 4.5

4.5 - 5.8

N/A

min = 0,5
max = 5,8

Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2009
Autor: Petra Božiková

RIZIKO CHUDOBY PRACUJÚCICH (%)

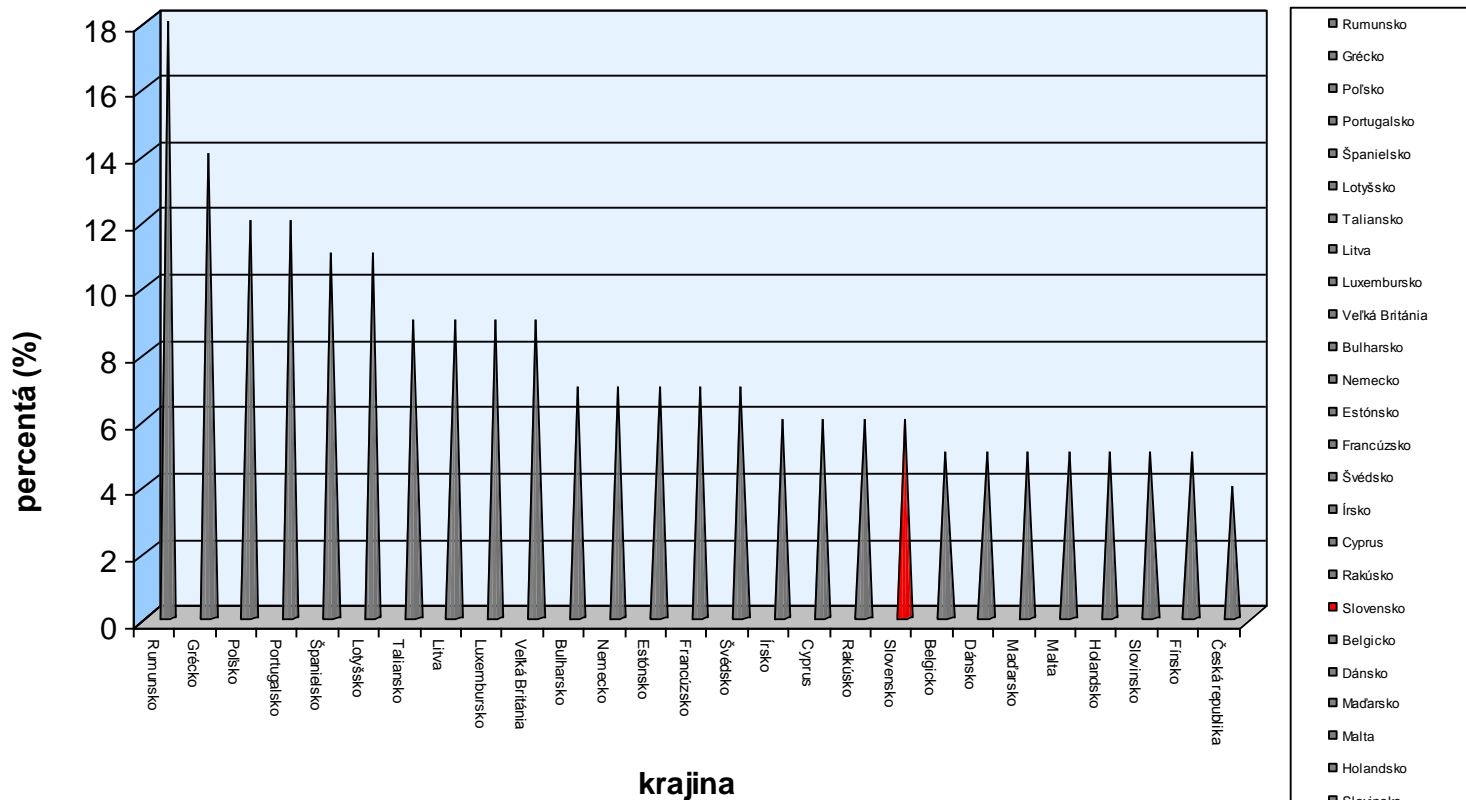
In work poverty risk (%)

Krajina	2008
Rumunsko	18
Grécko	14
Poľsko	12
Portugalsko	12
Španielsko	11
Lotyšsko	11
Taliansko	9
Litva	9
Luxembursko	9
Veľká Británia	9
Bulharsko	7
Nemecko	7
Estónsko	7
Francúzsko	7
Švédsko	7
Írsko	6
Cyprus	6
Rakúsko	6
Slovensko	6
Belgicko	5
Dánsko	5
Maďarsko	5
Malta	5
Holandsko	5
Slovinsko	5
Fínsko	5
Česká republika	4

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2008

Autor: Petra Božiková

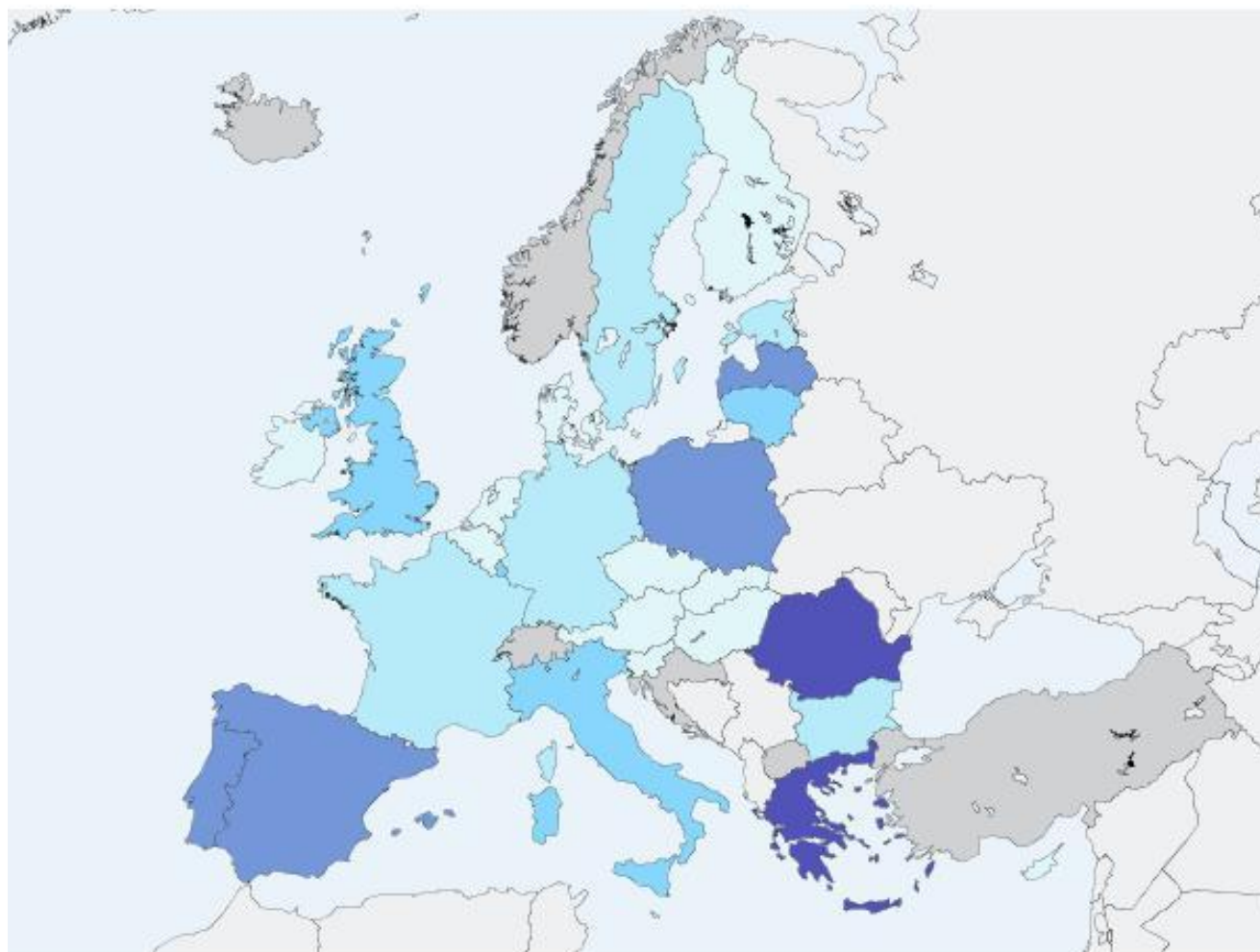
Riziko chudoby pracujúcich v EU za rok 2008

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2009

Autor: Petra Božíková

Riziko chudoby pracujúcich In work poverty risk

Legenda

4.0 - 6.0

6.0 - 7.0

7.0 - 9.0

9.0 - 12.0

12.0 - 18.0

N/A

min = 4,0

max = 18,0

Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2008

Autor: Petra Božíková

OSOBY S NÍZKOU ÚROVŇOU VZDELANIA (%)

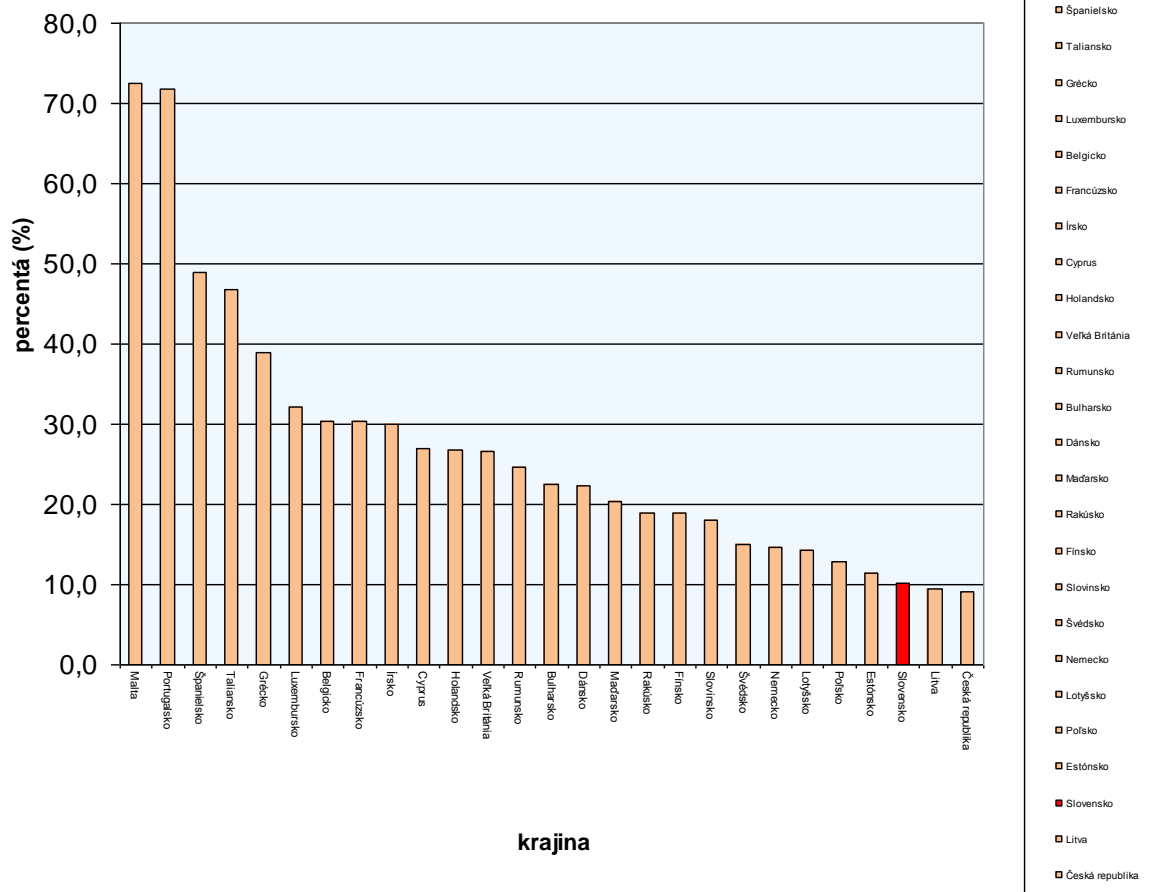
Persons with low educational attainment (%)

Krajina	2008
Malta	72,5
Portugalsko	71,8
Španielsko	49,0
Taliansko	46,7
Grécko	38,9
Luxembursko	32,1
Belgicko	30,4
Francúzsko	30,4
Írsko	30,0
Cyprus	26,9
Holandsko	26,7
Veľká Británia	26,6
Rumunsko	24,7
Bulharsko	22,5
Dánsko	22,4
Maďarsko	20,3
Rakúsko	19,0
Fínsko	18,9
Slovinsko	18,0
Švédsko	15,0
Nemecko	14,7
Lotyšsko	14,2
Poľsko	12,9
Estónsko	11,5
Slovensko	10,1
Litva	9,4
Česká republika	9,1

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2008

Autor: Petra Božiková

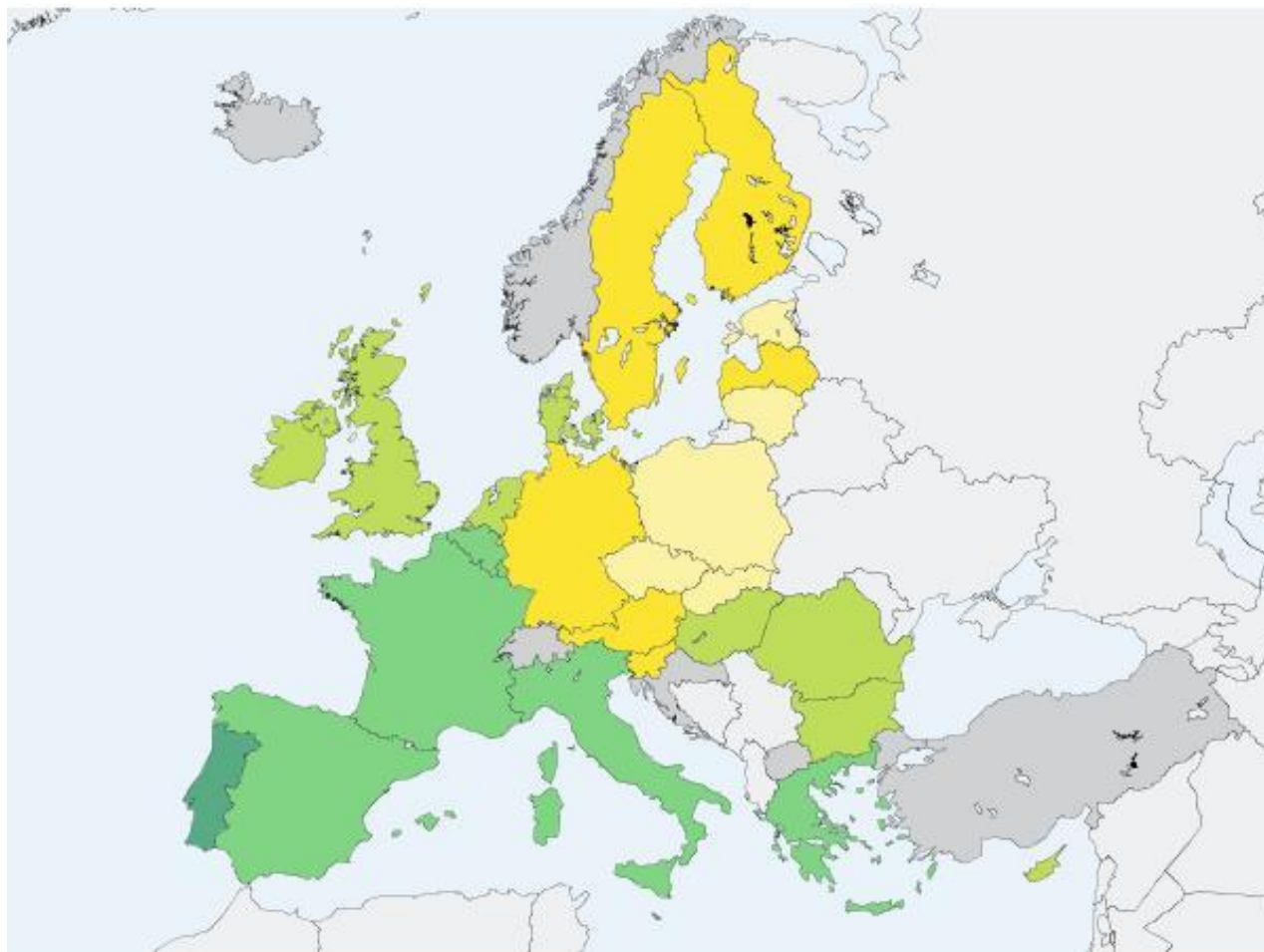
Osoby s nízkou úrovní vzdelania - krajiny EU za rok 2008

Zdroj: Eurostat - dáta za rok 2009

Autor: Petra Božíková

Osoby s nízkou úrovňou vzdelania
Person with low educational attainment

Legenda

9.1 - 13.0

13.0 - 20.0

20.0 - 30.0

30.0 - 50.0

50.0 - 72.5

N/A

min = 9,1

max = 72,5

Zdroj: Eurostat - údaje za rok 2008

Autor: Petra Božiková

Čestne prehlasujem, že som predloženú bakalársku prácu spracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Bratislave, 12.05.2010

.....
podpis autora práce